

Projektowanie uniwersalne

Klasyfikowanie śródroczne ucznia

20-lecie matury międzynarodowej

WYDAWCA PISMA:

Pomorskie Centrum Edukacji
Nauczycieli w Gdańsku,
al. gen. J. Hallera 14, 80-401 Gdańsk
tel.: (58) 34 04 100 (centrala);
(58) 34 04 110 (sekretariat)
fax: (58) 34 10 763, www.pcen.gda.pl
e-mail: edukacjapomorska@
pcen.gda.pl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY:

Małgorzata Bukowska-Ulatowska
– redaktor naczelna
Magdalena Urbaś
– z-ca redaktor naczelnej

Beata Symbor

Joanna Aleksandrowicz

PROJEKT GRAFICZNY, SKŁAD:

Beata Kwaśniewska

WSPARCIE TECHNICZNE:

Andrzej Cylwik

Dorota Gmerek

Anna Szabłowska

Jarostaw Szabłowski

Olgierd Tuszkiewicz

WSPÓŁPRACA:

Pomorska Biblioteka

Pedagogiczna w Gdańsku

Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku

Instytucja Samorządu
Województwa Pomorskiego

Biuletyn Pomorskiego Centrum
Edukacji Nauczycieli w Gdańsku
Organ prowadzący:
Samorząd Województwa Pomorskiego
Placówka posiada akredytację
– decyzja Pomorskiego Kuratora
Oświaty w Gdańsku nr 74/2020
z dnia 12 sierpnia 2020 r.
Placówka wpisana do rejestru
instytucji szkoleniowych
Wojewódzkiego Urzędu Pracy
w Gdańsku pod nr ewidencyjnym
2.22/00057/2007

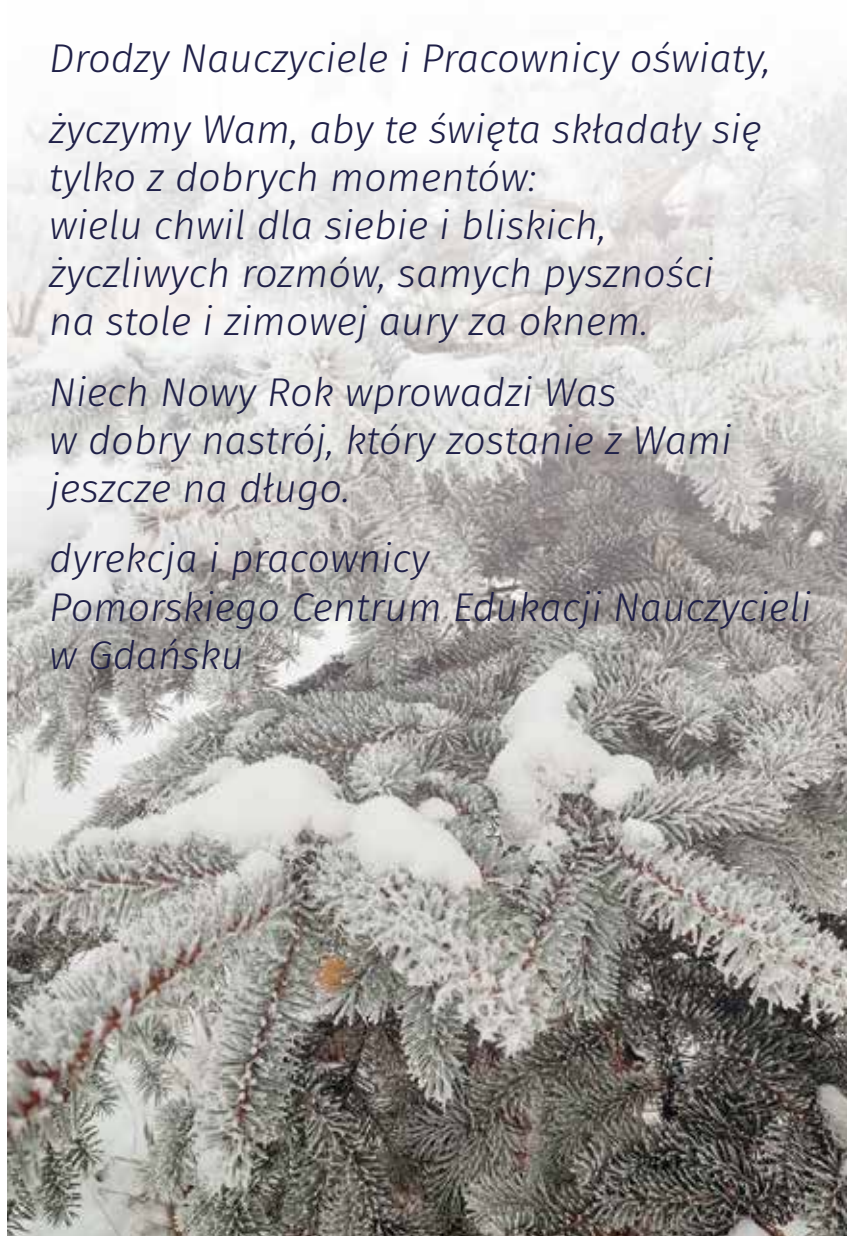
PUBLIKUJ w „EDUKACJI POMORSKIEJ”

Redakcja czasopisma serdecznie zaprasza do współpracy partnerów indywidualnych i instytucjonalnych, podejmujących inicjatywy korzystnie wpływające na kształt oświaty w naszym regionie. Zachęcamy do nadsyłania ciekawych artykułów na adres: edukacjapomorska@pcen.gda.pl oraz korzystania z możliwości uzyskania patronatu medialnego „Edukacji Pomorskiej”. Szczegółowe informacje dot. zasad publikacji, a także numery archiwalne naszego dwumiesięcznika są dostępne na stronie internetowej: www.pcen.gda.pl/publikacja/edukacja-pomorska.

*Drodzy Nauczyciele i Pracownicy oświaty,
życzymy Wam, aby te święta składały się
tylko z dobrych momentów:
wielu chwil dla siebie i bliskich,
życzliwych rozmów, samych pyszności
na stole i zimowej aury za oknem.*

*Niech Nowy Rok wprowadzi Was
w dobry nastrój, który zostanie z Wami
jeszcze na długo.*

*dyrekcja i pracownicy
Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli
w Gdańsku*

Fot. B. Kwaśniewska

Fot. B. Kwaśniewska

Drodzy Państwo,

zapraszam do lektury ostatniego już w tym roku numeru „Edukacji Pomorskiej”, w którym stykamy przeszłość z teraźniejszością na przykładzie 20-lecia Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej oraz 20-lecia Programu IB – Matury Międzynarodowej w III Liceum Ogólnokształcącym w Gdańsku. Wspomnienia pozwalają zachować edukacyjne dziedzictwo regionu. Bywa, że napawają dumą i refleksją. Lektura całego numeru naszego periodyku to zaproszenie do odkrywania praktyk edukacyjnych pomorskich nauczycieli. Wymiana oraz dzielenie się swoimi doświadczeniami mają potężną moc inspiracji i stwarzają liczne przyczynki do doskonalenia własnego warsztatu pracy nauczyciela na rzecz jak najbardziej skutecznego uczenia się młodych Pomorzaków oraz ich wszechstronnego rozwoju. Proponujemy metody i techniki pracy, które pozwalają na skuteczne dostosowanie procesu edukacyjnego oraz przestrzeni, w której on zachodzi do potrzeb dzieci i młodzieży, w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, takimi jak: afazja, spektrum autyzmu czy zaburzenia psychiczne. Ważne, aby każde dziecko, każdy uczeń uczestniczył w edukacji na równych prawach, na co zwraca uwagę dr Tomasz Knopik, podejmując temat projektowania uniwersalnego. O tym, jak możemy pomóc młodemu człowiekowi z problemami natury psychicznej, pisze koordynatorka projektu *Lepsza przyszłość. Przeciwdziałanie zaburzeniom psychicznym dzieci i młodzieży*.

Uczymy się z naszej biografii i na jej podstawie. Doświadczenia własne budują naszą tożsamość oraz pozwalają – lub nie pozwalają – wychodzić naprzeciw wyzwaniom, przekraczać własne granice, próbować nowych doświadczeń i otwierać się na nowe doznania. Refleksji nad swoją biografią oraz własną i cudzą perspektywą służy na przykład praca z tekstem literackim. Zachęcamy do *opowieści osadzonych we własnych doświadczeniach*, bo *edukacja to narracja*. Jaka ona będzie, zależy od nas, naszej pasji, kreatywności, woli działania i naszego zaangażowania w to, aby zrobić, co w naszej mocy, by każde dziecko mogło godnie oraz szczęśliwie uczyć się, zanurzone we własnych doświadczeniach, odkryciach i przeżyciach. Jak pisał Janusz Korczak, *kiedy śmieje się dziecko, śmieje się cały świat*. Na nowy 2024 rok życzę zatem nam wszystkim niekończących się pokładów uśmiechu, który czyni świat lepszym!

dyrektor

Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli
w Gdańsku

SPIS TREŚCI

■ SŁOWO WSTĘPNE	3
■ FORUM EDUKACYJNE	
Projektowanie uniwersalne w procesie nauczania-uczenia się – rekomendacje dla praktyki	5
<i>Tomasz Knopik</i>	
Uczeń w spektrum autyzmu w szkole i przedszkolu	8
<i>Łukasz Franków</i>	
Dziecko z afazją w klasie szkolnej. Wyzwania i dostosowanie wymagań	10
<i>Kamila Topolewska</i>	
<i>Lepsza przyszłość. Przeciwdziałanie zaburzeniom psychicznym dzieci i młodzieży</i>	12
<i>Anna Czarnowska</i>	
Warto słuchać, czytać i opowiadać!	15
<i>Justyna Wołoszyk-Brzezińska</i>	
■ PCENne informacje	
Czasopisma wydawane przez Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku	17
<i>Małgorzata Bukowska-Ulatowska, Beata Symbor, Alina Benn</i>	
■ PRAWO I ZARZĄDZANIE W OŚWIACIE	
Klasyfikowanie śródroczne ucznia – dylematy dyrektorskie	20
<i>Jolanta Kijakowska</i>	
■ BADANIA I ANALIZY	
20. rocznica na 30-lecie, czyli o XXIX Konferencji Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej	22
<i>Magdalena Urbaś</i>	
■ TIK W SZKOLE	
W świątecznym nastroju w klasie IIb w Żukowie	24
<i>Monika Gruchała</i>	
■ WOKÓŁ NAS	
Bogactwo czwororościanu	26
<i>Beata Kuna</i>	
Współczesna nauka małego człowieka (6-8 lat)	28
<i>Aleksandra Drewicz-Pesta</i>	
Odwrócona lekcja – jak zaangażować uczniów w powodzenie zajęć	30
<i>Karolina Robak</i>	
O jesieni inaczej – lekcja z tłumaczenia z języka hiszpańskiego na polski dla klasy VIII szkoły podstawowej i klas liceum	32
<i>Anna Kwiatkowska</i>	
Ptaki w twórczości ludowej jako źródło inspiracji plastycznej na przykładzie Nadleśnictwa Kolbudy	34
<i>Anna Flis</i>	
Zapraszam do teatryku kamishibai	38
<i>Tatiana Synowiecka</i>	
20-lecie matury międzynarodowej w Gdańsku	41
<i>Urszula Chmielewska, Anna Orłowska</i>	
<i>Odkryj świat drzewa! Projekt Erasmus+ w Szkole Podstawowej Jezuitów im. św. Stanisława Kostki w Gdyni....</i>	44
<i>Magdalena Gruszka, Paulina Bigus</i>	
■ BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA	
<i>Nauczyciel Pomorza Roku 2023</i> wybrany	47
<i>Klaudia Malinowska</i>	
VII Pomorska Uczniowska Konferencja Naukowa	48
<i>Justyna Malinowska</i>	
■ O TYM SIĘ MÓWI	51

Projektowanie uniwersalne w procesie nauczania-uczenia się – rekomendacje dla praktyki¹

Tomasz Knopik

Projektowanie uniwersalne (UD) – kryteria sukcesu

Idea projektowania uniwersalnego (*universal design*, UD) u swych źródeł wyjaśniała głównie zasady tworzenia fizycznej przestrzeni dostępnej dla wszystkich jej użytkowników z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnościami, bez konieczności stosowania specjalnych adaptacji (Mace, 1985). Istotę koncepcji projektowania uniwersalnego najściślej oddaje siedem zasad opisujących właściwości produktów i otoczenia tak, aby mogły być one użytkowane w równym stopniu przez wszystkich członków grupy (Connell i in., 1997). W odniesieniu do określonych produktów edukacyjnych, wspomniane wcześniej zasady brzmią następująco:

1. Równe możliwości wykorzystania – produkty projektu są dostępne i w równym stopniu aplikowalne dla osób o zróżnicowanych możliwościach. Wskaźniki:
 - » Spełnienie standardu dostępności w zakresie (w zależności od specyfiki produktu): architektonicznym, informacyjnym czy cyfrowym zgodnie z Ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.
2. Elastyczność użycia – produkty projektu uwzględniają szerokie spektrum indywidualnych preferencji użytkowników (np. sposób używania, tempo działania, sposób uczenia się).
 - » Opis produktu zawiera specyfikację jego używania uwzględniającą różnorodne preferencje użytkowników.
 - » Opis produktu zawiera wskazówki jego użytkowania uwzględniające różnorodność preferencji jego potencjalnych użytkowników.
 - » Konstrukcja produktu pozwala na jego drobne modyfikacje wdrażane przez samego użytkownika bez utraty pełnej funkcjonalności.
3. Intuicyjność w obsłudze – projekt jest łatwy w obsłudze dla wszystkich, niezależnie od poziomu doświadczenia i zakresu umiejętności użytkowników.
 - » Korzystanie z produktu uwzględnia dominujące w grupie potencjalnych odbiorców schematy działania (co jest zweryfikowane odpowiednimi badaniami/ekspertyzą).
 - » Korzystanie z produktu nie wymaga zbyt obciążającej procedury przygotowawczej.
 - » Instrukcja korzystania z produktu jest opracowana zgodnie ze standardami tekstu łatwego do czytania (ETR).
4. Dostępność percepcyjna – projekt zakłada wielość kanałów przekazu tak, żeby przepływ informacji do użytkownika był skuteczny.
 - » Instrukcja korzystania z produktu jest wyposażona w zestaw pytań i odpowiedzi wyjaśniających potencjalne trudności w użytkowaniu produktu.
 - » Instrukcja korzystania z produktu jest uzupełniona o wskazówki dotyczące użytkowania płynące bezpośrednio od osób, które już zdobyły doświadczenie w korzystaniu z produktu.
 - » Produkt uwzględnia więcej niż jeden kanał przekazu. Informacje przekazywane w sposób dźwiękowy powinny mieć równoległy przekaz za pomocą obrazu (lub tekstu). Informacje przekazywane za pomocą obrazu (lub tekstu) powinny być również prezentowane dźwiękowo.
 - » Różnorodność kanałów przekazu nie powinna znacząco osłabiać wartości informacyjnej i użytkowej produktu.
 - » Informacje na temat produktu oraz sama struktura produktu powinny być oparte na hierarchii ważności treści tak, aby użytkownik umiał odróżnić informacje najważniejsze od tych mało istotnych.
5. Tolerancja na błędy – konstrukcja projektu minimalizuje skutki przypadkowych lub nieprawidłowych działań.
 - » Użytkownik może (co do zasady) dokonać autokorekty podczas korzystania z produktu.
 - » Konstrukcja produktu uwzględnia możliwość wprowadzenia przerwy bez utraty efektów dotychczasowej pracy.
 - » Konstrukcja produktu jest odporna na przypadkowe (niezgodne z instrukcją) zachowania użytkownika.
6. Niski poziom wysiłku fizycznego – podczas użytkowania, produkt ogranicza wysiłek fizyczny oraz zbędne czynności.
 - » Konstrukcja produktu powinna być zgodna z zasadami ergonomii.
 - » Instrukcja korzystania z produktu zawiera rekomendacje w zakresie zróżnicowanych ścieżek jego użytkowania (np. wersja pełna – wersja skrócona).
7. Odpowiednie wymiary i przestrzeń – projektowany produkt może być używany przez osoby o różnej posturze ciała, a także przez użytkowników o ograniczonej mobilności.
 - » Instrukcja korzystania z produktu jest wyposażona w zestaw pytań i odpowiedzi wyjaśniających potencjalne trudności w użytkowaniu produktu.
 - » Instrukcja korzystania z produktu jest uzupełniona o wskazówki dotyczące użytkowania płynące bezpośrednio od osób, które już zdobyły doświadczenie w korzystaniu z produktu.

¹ Artykuł powstał w ramach projektu *Centrum Transferu Wiedzy Psychologicznej w UMCS*, finansowanego ze środków Ministra Edukacji i Nauki (program: Społeczna Odpowiedzialność Nauki).

- » Konstrukcja produktu uwzględnia różnicowanie bodowcy ciała użytkowników oraz potrzeby wynikające z ograniczeń mobilności.
- » Produkt, którego funkcjonalność jest związana z jego gabarytem (np. instrument muzyczny, ławka) powinien mieć dostępne alternatywne wersje, zachowujące te same cechy specyficzne lub wbudowane rozwiązania w zakresie szybkiego dostosowania do możliwości fizycznych odbiorców.

Należy pamiętać, że projektowanie uniwersalne to nie mrzonka edukacyjna, która zakłada realizację niemożliwego. Nie ma rozwiązań dobrych dla każdego i wszystkich, ale można ograniczyć to, co potencjalnie będzie przeszkadzać wielu. W tym sensie UD to świadomy proces niwelowania barier w dostępie do danego produktu już na etapie jego projektowania tak, aby uniknąć specjalnych nakładek i dodatkowych opcji dostosowań podczas fazy faktycznego użytkownika.

Projektowanie uniwersalne a racjonalne usprawnienia

Projektowanie uniwersalne może okazać się niewystarczające, aby zapewnić dostępność danego produktu dla każdego potencjalnego odbiorcy. Dopuszcza się wówczas możliwość wdrożenia racjonalnych usprawnień.

Racjonalne usprawnienie oznacza konieczne i odpowiednie zmiany czy dostosowania, które nie nakładają jednak nadmiernego (nieproporcjonalnego) obciążenia w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami możliwości korzystania z usług oraz podejmowania różnorodnych aktywności na zasadzie równości z innymi osobami.

Relacja pomiędzy projektowaniem uniwersalnym a mechanizmem racjonalnych usprawnień polega na tym, że zastosowanie mechanizmu racjonalnych usprawnień powinno być poprzedzone audytem dostępności i konkluzją, że nie jest możliwe zastosowanie koncepcji projektowania uniwersalnego. Dopiero wtedy należy poszukiwać takich rozwiązań, które w sposób optymalny będą gwarantować dostępność dla osób z niepełnosprawnościami i będą miały charakter adaptacji, tzn. będą szyć na miarę potrzeb konkretnej osoby (choć mogą być skuteczne również dla innych osób z podobnymi potrzebami w przyszłości).

ETR – tekst łatwy do czytania

Materiały informacyjne oraz instrukcje do zadań (testów) powinny być sformułowane w języku łatwym do czytania (*easy to read*, ETR) tak, aby sam sposób formułowania poleceń i oczekiwań względem osoby uczącej się nie stanowił potencjalnej bariery w komunikacji. Najważniejsze zasady, jakie powinny zostać uwzględnione przez edukatorów podczas przygotowywania tekstów zgodnych z kryteriami ETR, to:

- używaj dobrze znanych, łatwych do zrozumienia wyrazów;
- przy wyjaśnianiu zasad używaj przykładów; staraj się sięgać po przykłady, które są dobrze znane z codziennego życia;
- w całym dokumencie używaj tych samych wyrazów na opisywanie tych samych rzeczy;
- nie stosuj trudnych pojęć o niskiej frekwencyjności użycia w populacji (można skorzystać z pomocy aplikacji Jasnoopis.pl);
- nie używaj słów zapożyczonych z innych języków, chyba, że są bardzo dobrze znane;
- unikaj używania skrótów, używaj pełnych wyrazów wszędzie tam, gdzie jest to możliwe;
- jeśli musisz użyć skrótów, wyjaśnij je;
- używaj krótkich zdań, najlepiej pojedynczych;
- zwracaj się wprost do odbiorcy;
- tam, gdzie to tylko możliwe używaj zdań pozytywnych, a nie negatywnych (na przykład: *Powinieneś przeczytać instrukcję do końca.* zamiast: *Nie powinieneś przerywać lektury instrukcji przed jej końcem.*);
- używaj strony czynnej (zamiast biernej).

Szczegółowe rekomendacje i materiały na temat ETR można znaleźć m.in. na portalu Niepełnosprawni.pl pod adresem: <https://tiny.pl/c5s9s>.

Podsumowanie

Projektowanie uniwersalne to nie tylko jedna z wielu strategii metodycznych. Aktualnie można ją traktować jako obowiązek wynikający wprost z Ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Wspólnie uczymy się, jak założenia UD wdrażać do codziennej praktyki społecznej, w tym – edukacji. Kluczowe jest jednak zrozumienie sensu tego modelu nauczania-uczenia się: zapewnienie uczestnictwa w edukacji jak największej liczbie uczniów na równych prawach. ■

Projektowanie uniwersalne (UD) – podstawowe pojęcia:

Bariera – przeszkoda lub ograniczenie architektoniczne, cyfrowe lub informacyjno-komunikacyjne, które uniemożliwia lub utrudnia osobom ze szczególnymi potrzebami udział w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami (Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, art. 2).

Dostęp alternatywny – rozwiązanie organizacyjne, które zapewnia osobie ze szczególnymi potrzebami dostęp do budynku/usługi, ale nie w sposób samodzielny lub na zasadzie równości z innymi osobami (potrzebna jest pomoc innej osoby lub dodatkowy sprzęt, ewentualnie dostęp on-line).

Dostępność – cecha, dzięki której z produktów, usług i przestrzeni może korzystać na równi jak największa liczba osób. W rzeczywistości można potraktować dostępność jako stały proces redukcji barier korzystania z danego produktu/usługi.

Osoby ze szczególnymi potrzebami – osoby, które doświadczają trudności i barier w pełnym uczestniczeniu w życiu społecznym oraz korzystaniu z przestrzeni publicznej. Art. 2 Ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami podaje następującą definicję: *każda osoba, która ze względu na swoje cechy zewnętrzne lub wewnętrzne, albo ze względu na okoliczności, w których się znajduje, musi podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe środki w celu przezwyciężenia bariery, aby uczestniczyć w różnych sferach życia na równi z innymi osobami.*

Projektowanie uniwersalne – określone w Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych stanowi kluczowy instrument realizacji idei dostępności. Projektowanie uniwersalne zakłada rozwiązania funkcjonalne dla wszystkich ludzi w jak największym zakresie, bez potrzeby specjalnej adaptacji lub dostosowań. Model ten zastosowany w kontekście uczenia się jest określany jako *projektowanie uniwersalne w edukacji (universal design for learning – UDL)*. Organizacja działań metodycznych zakłada wykorzystanie zróżnicowanych środków oraz prezentacji materiału tak, aby ułatwić odbiór (w zakresie percepcji), a także budować motywację osób uczących się.

Racjonalne usprawnienia – konieczne i adekwatne do potrzeb osoby (osób) ze specjalnymi potrzebami modyfikacje lub adaptacje, niepociągające za sobą nieproporcjonalnych i niepotrzebnych utrudnień. Umożliwiają one dostępność danej usługi wtedy, gdy rozwiązania oparte na modelu uniwersalnego projektowania nie są wystarczające.

Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) – standard dostępności treści stron internetowych; zbiór zasad, jakimi powinien kierować się twórca strony www, aby przygotować stronę maksymalnie dostępną dla potencjalnych użytkowników.

Bibliografia

Connell, B. R., Jones, M., Mace, R., Mueller, J., Mullick, A., Ostroff, E. (1997), *The principles of universal design*. Raleigh: North Carolina State University Center for Universal Design

Domagała-Zyśk, E., Knopik, T. (2020), *Functional diagnosis as a strategy for implementing inclusive education in Poland*. *Revista Brasileira de Educação Especial*, 26(2), 203–220

Europejskie standardy przygotowania tekstu łatwego do czytania i zrozumienia (2010). Biuro Pełnomocnika ds. Osób Niepełnosprawnych

Knopik, T., Papuda-Dolińska, B., Wiejak, K., Krasowicz-Kupis, G. (2021). *Projektowanie uniwersalne jako perspektywa metodyczna edukacji włączającej. Niepełnosprawność – Dyskursy Pedagogiki Specjalnej*, (42), 53–69

Mace, R. (1985). *Universal Design, Barrier free environments for everyone*. Los Angeles: Designers West.

Tomasz Knopik – doktor psychologii, specjalista w zakresie diagnozy i wspomagania rozwoju dzieci wybitnie zdolnych; adiunkt w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, ekspert w Instytucie Badań Edukacyjnych; autor lub współautor narzędzi diagnostycznych ukierunkowanych na identyfikację zasobów uczniów z ponadprzeciętnym potencjałem intelektualnym; autor ok. 50 publikacji dotyczących psychopedagogiki zdolności, inkluzji oraz kompetencji emocjonalno-społecznych dzieci i młodzieży.

Uczeń w spektrum autyzmu w szkole i przedszkolu

Łukasz Franków,

nauczyciel-konsultant PCEN ds. pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Z roku na rok przybywa w przedszkolach i szkołach uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego wydanym ze względu na autystyczne spektrum zaburzeń. I choć na temat tego zaburzenia wiemy coraz więcej, to wciąż w obiegu funkcjonują różne półprawdy, mity czy informacje, które niewiele mają wspólnego z ustaleniami naukowców. Warto więc przypomnieć, że problemy osób w spektrum autyzmu dotyczą przede wszystkim trudności w budowaniu relacji z innymi ludźmi, porozumiewaniu się z nimi, rozumieniu i interpretowaniu ich zachowania czy rozumieniu i stosowaniu zasad społecznych. Wiemy także, że sposób funkcjonowania osób w spektrum autyzmu jest bardzo zróżnicowany i zindywidualizowany.

Umiejętności komunikacyjne

Bez względu na to, czy komunikacja odbywa się pomiędzy osobami czy grupami, zawsze jest ona skomplikowanym procesem, w którym pojedyncze słowa mają lub mogą mieć niewielkie znaczenie, jeśli np. nie uwzględniają kontekstu sytuacji lub nie są logicznie złożone w zdania. Pomimo różnorodności form komunikacji, to właśnie mowę cenimy najwyżej i chcemy, aby dzieci posługiwały się nią w sposób umożliwiający społeczne funkcjonowanie. Dominacja i standardy komunikacji werbalnej sprawiają, że niezwykle łatwo jest przeoczyć próby nawiązania kontaktu podejmowane przez dzieci oraz młodzież w spektrum autyzmu. Kiedy taka próba zostanie już podjęta, a my nie zauważymy wysiłków młodego człowieka, to jego motywacja do porozumiewania się z nami osłabnie. Dlatego też ważne jest uważne obserwowanie prób nawiązania kontaktu z nauczycielem przez dziecko w spektrum autyzmu oraz stworzenie funkcjonalnego systemu porozumiewania się w dowolnej formie.

Specyfika pracy w przedszkolu czy szkole powoduje, że zakładamy z góry, iż to, co mówimy do całej grupy, dociera do każdego jej członka oraz jest przez niego rozumiane, przyswajane i zapamiętywane. Zapominamy tym samym o spełnieniu jednego z podstawowych warunków komunikacji, czyli nawiązaniu kontaktu z odbiorcą. Tymczasem upewnienie się, że dziecko w spektrum autyzmu wie, że mówimy właśnie do niego, będzie w wielu przypadkach pierwszym krokiem, który należy wykonać, aby doszło do jakiegokolwiek interakcji.

Ze względu na fakt, iż mowa jest naturalną umiejętnością komunikacyjną, warto pamiętać o tym, aby rozwijać ją w naturalny sposób. Odrzucić należy założenie, że ktoś, kto ma tego typu trudności, nie jest w stanie nawiązać

z nami kontaktu słownego. Najprostszym sposobem będzie więc zadawanie pytań i okazanie cierpliwości podczas czekania na odpowiedź lub zaproponowanie dyskretnej pomocy w jej udzieleniu. Osoby w spektrum autyzmu przyswajają wiedzę na różne sposoby, mniej lub bardziej typowe, dlatego powinno się zapytać o preferowane okoliczności uczenia się, a następnie stworzyć warunki do udzielenia odpowiedzi wyrażonej w dowolny sposób.

Osoby w spektrum autyzmu często są mocno zaabsorbowane własnymi myślami. Może to sprawiać, że poproszone o wypowiedź będą na przykład zaczynać o nich opowiadać albo rozpoczynać swoją wypowiedź w nietypowy sposób. W takiej sytuacji słuchaczowi trudno będzie zrozumieć, o co chodzi. Dzieci w spektrum autyzmu mogą nieświadomie zakładać, że rozmówca zna ich myśli i sam dopowie sobie to, co nie zostało zwerbalizowane. Zadawanie pytań będzie bardzo ważną techniką, gdyż pozwoli na uzyskanie istotnych informacji, umożliwiających zrozumienie sensu wypowiedzi.

Umiejętności społeczne

Jednym z ważniejszych problemów, charakterystycznych dla zachowania osób w spektrum autyzmu, jest brak elastyczności i wykonywanie czynności według schematów. Każde odstępstwo od ustalonego schematu budzi niepokój, lęk albo nawet agresję.

Przykładowym sposobem uczenia elastyczności może być tzw. harmonogram graficzny – plan dnia lub lekcji przedstawiony w postaci obrazkowej. Przy czym obrazki mogą być wykonane wspólnie z uczniem w tradycyjnej formie albo cyfrowo, np. w aplikacji Padlet, która nie tylko umożliwia umieszczanie ich na osi czasu, lecz także doko-

nywanie zmian w ich kolejności. Po wykonaniu obrazków prezentujemy je i omawiamy właściwą kolejność z dzieckiem. Następnie przed każdą realizacją zadania czy etapu dnia pokazujemy odpowiedni obrazek. Kiedy dziecko zapozna się już z ustaloną kolejnością, można przejść do następnego kroku i wprowadzać w niej zmiany. W planie pokazujemy dziecku zmieniony element, uprzedzając tym samym o zmianie i dając mu czas na oswojenie się z tym. Innym wariantem ćwiczenia może być prezentowanie uczniowi harmonogramu z miejscami zawierającymi znaki zapytania i proszenie go o wstawienie w ich miejsca odpowiednich grafiki. Na początku warto to robić w formie zabawy, przechodząc stopniowo do realnych sytuacji, a każdą zaakceptowaną zmianę nagradzać.

Znanym, ale wciąż chyba niedocenianym i rzadko stosowanym sposobem na rozwijanie umiejętności społecznych, jest system żetonowy oparty na założeniach behawioralnych. Umiejętne stosowanie żetonów jest skuteczną techniką wzmacniania zachowań oczekiwanych społecznie lub wygaszania zachowań niepożądanych. Podstawowa zasada jest prosta: uczeń otrzymuje żeton za każdym razem, gdy zachowa się w oczekiwany sposób i kiedy uzbiera uzgodnioną wcześniej liczbę żetonów, może je wymienić na ulubioną czynność lub przedmiot. Zaletą systemu żetonowego jest jego uniwersalność, gdyż może być stosowany zarówno do osiągnięcia celów krótko-, jak i długoterminowych (w tym drugim wariantcie wymaga się od ucznia kilkutygodniowej pracy w celu zdobycia nagrody). Przy czym sama nagroda może być materialna lub społeczna, np. związana z uzyskaniem jakiegoś przywileju. Taki system pomaga także w rozwijaniu umiejętności czekania i wzmacnia poczucie czasu.

Organizacja środowiska szkolnego

Zgodnie z podejściem biopsychospołecznym, mającym swoje odzwierciedlenie w Międzynarodowej Klasyfikacji Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF), na funkcjonowanie człowieka wpływa nie tylko stan zdrowia czy cechy osobowości, lecz także środowisko. Każdy człowiek, bez względu na poziom sprawności fizycznej, intelektualnej albo kondycji psychicznej, lepiej się czuje i sprawniej

wykonuje zadania, kiedy ma odpowiednie warunki pracy. Takie czynniki, jak: temperatura, światło, natężenie siły dźwięków, zapach czy choćby liczba osób przebywających w pomieszczeniu, mają duże znaczenie dla naszego samopoczucia i efektywności pracy. Podobnie jest z osobami w spektrum autyzmu, z tą jednak istotną różnicą, że często towarzyszące im nadwrażliwości na bodźce płynące z otoczenia powodują, że szkolne korytarze i klasy mogą być bardzo trudnym środowiskiem. To, na co zazwyczaj nie zwracamy uwagi, uczniowi w spektrum autyzmu może uniemożliwić uczenie się. Jeśli np. jego zaburzeniu będzie towarzyszył problem braku różnicowania dźwięków, to szum klasowego komputera czy odgłos kroków nauczyciela/nauczycielki chodzących podczas lekcji może skutecznie odwracać uwagę ucznia od treści zajęć. Podobnie jak kolorowe tablice dydaktyczne, będące w polu widzenia ucznia, dekoracje na ścianach i szybach okien czy nawet ubiór nauczyciela/nauczycielki (kolorowa koszula, błyszczące kolczyki, zapach perfum). Jeżeli więc środowisko szkolne nie będzie uwzględniało potrzeb osób w spektrum autyzmu, to może się okazać, że żadna metoda i technika pracy nie będzie skuteczna, a nawet najlepszy nauczyciel czy terapeuta nie przyczyni się do rozwoju dziecka. Mówiąc o środowisku, nie należy zapominać o ludziach, z którymi przebywa uczeń w spektrum autyzmu, czyli o rówieśnikach i osobach dorosłych. Dlatego też praca z uczniem o tego typu zaburzeniach nie może być skoncentrowana tylko na nim. Środowisko szkolne musi być poddane analizie i racjonalnie dostosowane, a programy wychowawczo-profilaktyczne nakierowane na rozwijanie kompetencji społecznych wszystkich uczniów i uczennic, tak aby byli oni świadomi, że także od ich postaw i zachowań może zależeć funkcjonowanie oraz rozwój osoby w spektrum autyzmu.

Bibliografia:

- E. Pisula, *Autyzm. Przyczyny, symptomy, terapia*, Gdańsk 2016
- E. Notbohm, V. Zysk, *1001 porad dla rodziców i terapeutów dzieci z autyzmem i zespołem Aspergera*, Kraków 2016

Promocja zdrowia w szkołach i placówkach oświatowych

Publikacja [dostępna nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/c2wlvw>] adresowana jest do nauczycieli i dyrektorów szkół i placówek oświatowych. Powstała w celu wspierania działań promujących zdrowie dzieci i młodzieży oraz wzmacniania realizowanej od wielu lat edukacji zdrowotnej w wymiarze praktycznym. (...) Zamieszczone w publikacji informacje pomagają zrozumieć istotę promocji zdrowia w szkołach i placówkach oświatowych oraz jej umiejscowienie w programie wychowawczo-profilaktycznym.

źródło: www.ore.edu.pl

Dziecko z afazją w klasie szkolnej. Wyzwania i dostosowanie wymagań

Kamila Topolewska

Dzieci z afazją stanowią coraz liczniejszą grupę uczniów w szkołach masowych. U uczniów posiadających orzeczenie o niepełnosprawności ruchowej z afazją, poza zaburzeniami języka i mowy, współwystępują problemy poznawcze, emocjonalne, społeczne oraz motoryczne. Najczęstsze trudności szkolne są związane z obniżoną zdolnością aktywnego słuchania i kłopotami z rozumieniem języka, wypowiedaniem się, czytaniem, pisanem oraz liczeniem. Dzieci afatyczne niejednokrotnie mają problemy z nawiązywaniem kontaktu z rówieśnikami i nauczycielami, co może wpłynąć na ich postępy szkolne oraz samoocenę. Afazji bardzo często towarzyszą zaburzenia w zakresie motoryki małej i dużej, zaburzenia integracji sensomotorycznej, słaba pamięć, męczliwość czy kłopoty z opanowaniem materiału szkolnego. W związku z obniżoną sprawnością motoryczną dzieci mogą mieć problemy z równowagą, koordynacją, łapaniem i kopaniem piłki oraz uczeniem się nowych aktywności ruchowych.

Afazja jest zawsze związana z zakłóceniem pracy mózgu. Diagnoza afazji u dziecka w szkole podstawowej jest często skomplikowana, ponieważ objawy mogą być różnorodne i nie zawsze jednoznaczne. Wczesne rozpoznanie problemów z komunikacją jest kluczowe, aby zapewnić jak najszybsze rozpoczęcie terapii. W literaturze przedmiotu można spotkać termin *złodziejka słów* jako określenie afazji, gdyż zaburzenie to przejawia się trudnościami z wypowiedaniem słów lub rozumieniem komunikatów werbalnych. Ze względu na charakter omawianego zaburzenia, wyróżniamy niedokształcenie mowy o typie afazji motorycznej (ruchowej, ekspresyjnej) oraz sensorycznej (czuciowej, percepcyjnej). Dzieci z afazją motoryczną mają problemy z mówieniem, natomiast dzieci z afazją sensoryczną – z rozumieniem wypowiedzi. W klasyfikacji T.H. Weisenburga i McBride występuje również termin: afazja mieszana (czuciowo-ruchowa), w której występują zarówno zaburzenia mówienia, jak i rozumienia.

Uczniowie z afazją motoryczną (ruchową) niewłaściwie używają nazw, bardzo często tworzą neologizmy i mówią agramatycznie. Budowane przez nich zdania nierzadko są pozbawione sensu albo uproszczone, bez przyimków, z nieodmienionymi końcówkami rzeczowników itp. Dominuje styl telegraficzny. Uczeń z afazją motoryczną zamiast powiedzieć: *Czy mogę wyjść do toalety?* powie: *Ja – toaleta*. Dzieci niezwykle często przestawiają sąsiadujące ze sobą głoski, opuszczają je lub dodają. Uczniowie z afazją tworzą wypowiedzi monotonne, sylabizowane. Problem stanowi wymienienie

we właściwej kolejności dni tygodnia, nazw miesięcy, liczb itp. Dzieci z afazją motoryczną nie są w stanie powiedzieć, co robiły godzinę wcześniej lub co jadły na obiad. Podczas mówienia popełniają liczne błędy, a ponieważ zdają sobie z nich sprawę, często bywają zakłopotane i zawstydzane. Pacjenci z afazją ruchową próbują wzmacniać swoją zaburzoną komunikację przesadnym gestykulowaniem, mimiką, mową ciała, wzdychaniem lub śmiechem, który często ma zakryć ich zakłopotanie stanem, w jakim się znajdują. Uczniowie świadomi swoich błędów starają się je poprawić. Zaburzeniom mowy mogą towarzyszyć zaburzenia emocjonalne, zaburzenia zachowania, problemy w kontaktach z rówieśnikami, brak koncentracji uwagi, zaburzona koordynacja wzrokowo-przestrzenna oraz ogólna niesprawność motoryczna.

W pracy z uczniem z afazją ruchową niezwykle istotne jest umożliwienie wielozmysłowego poznawania treści i słów oraz łączenie nazw z konkretnymi zabawkami, przedmiotami czy obrazkami. Ważne jest tworzenie spokojnej atmosfery w trakcie wypowiedzi ustnych oraz niepospieszanie podczas odpowiedzi. Pomocne może być wspieranie w trakcie odpowiedzi poprzez podpowiadanie brakujących słów oraz akceptowanie gestów czy min, których dziecko używa w celach komunikacyjnych. Należy uwzględnić problemy z wymową i artykulacją w czasie wypowiedzi. Ważne jest zezwalanie na jak najczęstsze wypowiedzanie się, nie wymaganie odpowiadania całym zdaniem oraz tworzenie możliwości uzupełnienia wypowiedzi ustnej zapisem.

W mowie ucznia z afazją sensoryczną (czuciową) bardzo często występuje zastępowanie jednego słowa zupełnie innym, nierzadko odmiennym znaczeniowo. Słowa są często pomieszane, a zdania – zbudowane niegrammatycznie. Zaburzenia dotyczą głównie rozumienia: pytań, poleceń czy dłuższych wypowiedzi. Uczniowie niedokładnie rozumieją sens tego, co czytają lub zapisują. Ucznie się sprawia im trudność, szybko się męczą i łatwo dekoncentrują. U uczniów z afazją sensoryczną często tempo mowy, płynność i intonacja są poprawne, jednak wypowiedzi pozostają pozbawione sensu (występuje tzw. *sałatka słowna*). Obserwuje się trudności w zakresie powtarzania oraz pisanie pod dyktando, przy zachowaniu pisma samodzielnego. Najczęściej osoba z afazją sensoryczną nie ma świadomości zaburzenia i nie zdaje sobie sprawy z tego, że nie jest rozumiana czy że zamienia wyrazy, a nawet głoski w obrębie jednego wyrazu. Nie kontroluje tego, co mówi, a przecież oczekuje, że spełnimy jej prośbę. To upośledzenie komunikacji nierzadko wywołuje nerwowe reakcje zarówno pacjenta, jak i jego bliskich, którzy mimo dobrej woli nie potrafią się z nim porozumieć. Zaburzeniom mowy w przypadku afazji sensorycznej mogą towarzyszyć zaburzenia analizy i syntezy słuchowej, zaburzenia zachowania, zaburzenia emocjonalne, zaburzenia uwagi i nadpobudliwość ruchowa.

W pracy z uczniem z afazją sensoryczną ważne jest wydawanie prostych poleceń oraz pozostawianie czasu na przetworzenie usłyszanego komunikatu, a także upewnienie się, że dziecko właściwie zrozumiało polecenie, a w razie konieczności – powtarzanie go. Pytania i komunikaty kierowane do dziecka powinny być jasno sformułowane i wymagające jednoznacznej odpowiedzi. W związku z tym, że zasadniczym problemem jest rozumienie, ważne jest utrzymanie kontaktu wzrokowego podczas rozmowy. Pomocne również będzie przygotowywanie dla dziecka notatek, zawierających konkretne i jasno sformułowane informacje oraz podsumowujące najważniejsze treści. Niezwykle ważne będzie uzupełnianie materiałem wizualnym wiadomości przekazywanych ustnie.

Praca z uczniem afatycznym najczęściej jest długotrwałym i żmudnym procesem. Niezwykle istotne jest, aby terapia była systematyczna, wczesna, ciągła i kompleksowa. Dzieciom z afazją należy zapewnić holistyczną pomoc oraz wsparcie. Wskazane jest stosowanie ćwiczeń ogólnorozwojowych w celu wyrównywania, korygowania i kompensowania wszelkich dysharmonii rozwojowych w zakresie koncentracji uwagi, percepcji słuchowej, koordynacji wzrokowo-słuchowo-ruchowej, myślenia przyczynowo-skutkowego, oddychania oraz fonacji. Niezwykle istotna jest praca nad kształtowaniem prawidłowej mowy

od strony fonetycznej, leksykalnej i gramatycznej. Zajęcia z uczniem z afazją powinny oddziaływać na wszystkie zmysły, tak aby stymulować równocześnie wiele kanałów odbioru informacji. Dzieci afatyczne mają problemy z aktywnym słuchaniem oraz ze słuchowym przetwarzaniem informacji werbalnych, co sprawia, że uczenie się przy pomocy tylko i wyłącznie kanału słuchowego jest nieefektywne. Przy wypowiedzi ustnej warto wesprzeć się obrazkiem, filmem, pokazem czynności lub prezentacją – będzie to sprzyjać uczeniu się. Dobrym rozwiązaniem jest wykorzystywanie nowoczesnych technologii (zob. np. www.afast.pl, learningapps:afazja, wordwall czy digipuzzle.net). Ćwiczenia proponowane w wymienionych aplikacjach mają ciekawą formę graficzną, a przy tym kształtują niezbędne umiejętności komunikacyjne oraz wspierają terapię logopedyczną.

Nauczyciele i specjaliści, dostosowując wymagania oraz metody pracy do konkretnego dziecka, powinni kierować się zasadą indywidualizacji i stopniowania trudności. Niezwykle ważne jest akceptacja ograniczeń ucznia z afazją oraz okazywanie mu życzliwości. Należy zachęcać dziecko do mówienia i wzmacniać jego poczucie bezpieczeństwa, wykazywać cierpliwość oraz stosować pochwały za najmniejszy wysiłek i wkład włożony w produkcję wypowiedzi. Dostrzegając każde, nawet niewielkie zwycięstwo, wzmacniamy chęć komunikowania się z otoczeniem. A poczucie sukcesu to największa nagroda dla ucznia, jego rodziny oraz terapeuty. ■

Bibliografia:

- Logopedia, Pytania i odpowiedzi*. Podręcznik akademicki pod redakcją Tadeusza Gałkowskiego i Grażyny Jastrzębowski, Opole 1999
- „Forum Logopedy”, maj/czerwiec 2018 (nr 25)
- Pałuch A., Drewniak-Wotosz E., *Dziecko afatyczne w szkole i przedszkolu. Poradnik dla nauczycieli*, Komlogo, Gliwice 2017
- Pałuch A., Drewniak-Wotosz E., Mikosza L., *AFA-SKALA. Jak badać mowę dziecka afatycznego?*, Impuls 2003
- Wnukowska A., *ABC afazji*, Grupa Wydawnicza Harmonia, Gdańsk 2021
- materiały własne ze szkoleń

Kamila Topolewska – logopeda w Szkole Podstawowej im. Ignacego Krasickiego w Straszynie; absolwentka kierunku Wczesna Edukacja i Logopedia oraz studiów podyplomowych Terapia Logopedyczna na Uniwersytecie Gdańskim; systematycznie rozwija swoje kompetencje poprzez udział w licznych szkoleniach z zakresu diagnozy i terapii afazji oraz pracy z uczniem ze spektrum autyzmu; autorka dwóch innowacji realizowanych w ramach zajęć logopedycznych.

Lepsza przyszłość. Przeciwdziałanie zaburzeniom psychicznym dzieci i młodzieży

Anna Czarnowska

Pandemia, hejt w sieci, rosnąca presja szkoły, wymagania ze strony rodziców, ogólny postęp cywilizacyjny oraz płynące z tego nowe bodźce – to wszystko sprawia, że dzieci są coraz bardziej obciążone i nie radzą sobie ze swoimi emocjami.

Przepełnione oddziały w szpitalach psychiatrycznych, braki kadry medycznej oraz tragiczne statystyki mówiące o systematycznym wzroście liczby prób samobójczych dokonywanych przez najmłodszych to coś więcej niż znaki ostrzegawcze. To diagnoza tego, że zostało nam naprawdę niewiele czasu, jeśli chcemy uniknąć wybuchu epidemii chorób o podłożu psychicznym i psychologicznym.

Według danych policji, w ciągu ostatnich pięciu lat o 9% wzrosła liczba osób do 18. roku życia, które popełniły samobójstwo, a liczba prób samobójczych wzrosła aż o 51%. W 2022 r. padł tragiczny rekord prób samobójczych dzieci i młodzieży. W tym czasie życie próbowało sobie odebrać aż 2 037 młodych osób, z czego 150 prób zakończyło się zgonem. Trzeba podkreślić, że nie wszystkie zdarzenia są zgłaszane do organów ścigania, stąd są to dane niedoszacowane.

Profilaktyka i edukacja odgrywają ogromną rolę, lecz fundamentem jest rodzina i środowisko, z których pochodzi dziecko. Reforma polskiej psychiatrii trwa od 2019 r., ale pozostało jeszcze dużo do zrobienia. Wiele kontrowersji wywołał projekt dotyczący korzystania przez dzieci z pomocy.

Poza wspomnianą wcześniej pandemią i związaną z nią wymuszoną izolacją, innym czynnikiem blokują-

cym skuteczną pomoc dziecku z kryzysie stał się częsty brak współpracy ze strony rodziców, którzy nie przekazują placówkom oświatowym zaleceń opracowywanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne. W takiej sytuacji zdarza się, że szkoła nie podejmuje żadnych działań, bo nie jest świadoma, iż młody człowiek zmagają się z problemem, który być może go przerasta, zaś rodzice często wybiórczo traktują zalecenia wystawiane przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne czy poradnie psychologiczno-psychoterapeutyczne. Tymczasem podważanie lub ignorowanie diagnoz jest złym pomysłem, ponieważ w takim wypadku szkoła nie może we współpracy z poradnią uruchomić zindywidualizowanej ścieżki leczenia, a dziecko – pomimo zaleceń – nie przyjmuje leków i nie uczestniczy w psychoterapii. Krótko mówiąc, w takim wypadku młody człowiek nie otrzymuje niezbędnej pomocy, co może zakończyć się tragicznie.

Pobyt dziecka na oddziale psychiatrycznym nie zawsze pomaga, gdy wcześniej zabrakło działań profilaktycznych. Dzięki odpowiedniej profilaktyce większość tych pacjentów najprawdopodobniej do systemu by nie wpłynęła. A historie dzieci i nastolatków, które trafiają do psychiatrów i psychologów, często są do siebie bardzo podobne. Brak zrozumienia i uważności na potrzeby dziecka ze strony dorosłych w połączeniu z brakiem współpracy

Jesteś młodą osobą zaniepokojoną swoim stanem psychicznym?

Jesteś rodzicem, opiekunem, nauczycielem zaniepokojonym stanem psychicznym dziecka?

Wojewódzki Szpital
Psychiatryczny
im. prof. Tadeusza Bilikiewicza
w Gdańsku

Podmiot Leczniczy Sanitorządu
Województwa Pomorskiego

Skorzystaj z wiarygodnych źródeł!

Odwiedź stronę:

pomorskiedlaciebie.pl

Projekt „Jęszcza przyszłość. Przeciwdziałanie zaburzeniom psychicznym dzieci i młodzieży” współfinansowany jest z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

Rzeczpospolita
Polska

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Lepsza przyszłość
pomorskiedlaciebie.pl

Program wsparcia zdrowia psychicznego
dzieci i młodzieży

Zdrowie psychiczne

Mały poradnik dla wychowawców

Wojewódzki Szpital
Psychiatryczny
im. prof. Tadeusza Bilikiewicza
w Gdańsku

Podmiot Leczniczy Samorządu
Województwa Pomorskiego

W przypadku zagrożenia zdrowia lub życia:

- ▶ Dzwoni na numer alarmowy 112
- ▶ Dzwoni na pogotowie ratunkowe 999
- ▶ Dzwoni na numer 116 111 – kryzysowy telefon zaufania dla dzieci
- ▶ Dzwoni na numer 116 123 – Poradnia dla Osób Przeżywających Kryzys Emocjonalny
- ▶ Dzwoni na numer 800 702 222 – Centrum Wsparcia dla Osób w Kryzysie Psychicznym
- ▶ Udaj się na najbliższą izbę przyjęć w szpitalu, w którym znajduje się oddział psychiatryczny dla dzieci

Projekt „Lepsza przyszłość. Przeciwdziałanie zaburzeniom psychicznym dzieci i młodzieży” współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

Wojewódzki Szpital
Psychiatryczny
im. prof. Tadeusza Bilikiewicza
w Gdańsku

Podmiot Leczniczy Samorządu
Województwa Pomorskiego

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

Rzeczpospolita Polska

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

instytucjonalnej to gotowa recepta na kryzys zakończony pobytem w szpitalu psychiatrycznym. Wsparcie dziecka przez rodziców i środowisko, w którym się wychowuje, jest absolutnie kluczowe.

W odpowiedzi na rosnące potrzeby oraz kryzys zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży zrodził się pomysł na projekt pt.: *Lepsza Przyszłość. Przeciwdziałanie zaburzeniom psychicznym dzieci i młodzieży*. Ze środków finansowych Unii Europejskiej stworzyliśmy platformę informacyjno-edukacyjno-koordynującą, której celem jest podniesienie świadomości w zakresie wczesnego rozpoznawania stanów depresyjnych u dzieci i młodzieży, a także dzielenie się dobrymi praktykami w zakresie wsparcia oraz pomocy psychologicznej udzielanej młodym ludziom. Realizatorem projektu na zlecenie Samorządu Województwa Pomorskiego jest Wojewódzki Szpital Psychiatryczny im. prof. Tadeusza Bilikiewicza w Gdańsku.

Pomysłodawcom projektu chodziło o budowanie u dzieci i całych rodzin mechanizmów radzenia sobie w sytuacji kryzysowej m.in. poprzez zwiększenie zaangażowania oraz wsparcia systemowego ze strony nauczycieli i pedagogów. Działania te były odpowiedzią

na wzrost liczby młodych pacjentów z depresją i zaburzeniami lękowymi, które nasiliły się w związku z pandemią COVID-19. W ramach projektu odbywają się m.in.: porady psychologiczne, sesje psychoterapii rodzinnej i sesje wsparcia psychospołecznego. Beneficjenci projektu to 1 831 mieszkańców naszego regionu. Już w pierwszym roku jego funkcjonowania ze wsparcia skorzystało 750 osób.

W ramach programu powstała również specjalna platforma www.pomorskiedlaciebie.pl, która ma wspierać dzieci i młodzież w kryzysie psychicznym. Poza bazą wiedzy o tym, czym jest depresja, hejt, samookaleczenia, stres, zaburzenia odżywiania, utrata bliskiej osoby czy uzależnienie (w tym: cyfrowe), powstało także narzędzie do wstępnej analizy diagnostycznej oraz aktualna baza ośrodków, do których można się zwrócić o pomoc. Platforma jest dostosowana do potrzeb zarówno młodych osób, jak i ich nauczycieli, rodziców czy opiekunów. Portal ma ułatwić rozpoznanie depresji oraz innych zaburzeń psychicznych u ludzi młodych. Zawiera również materiały edukacyjne. Jest prosty i intuicyjny w obsłudze, a także nieprzetładowany treścią. Mogą z niego skorzystać zarówno szukający pomocy młodzi ludzie, jak i ich rodzice, opiekunowie oraz nauczyciele.

Zasady reagowania w przypadku kryzysu zdrowia psychicznego u ucznia*

1. Zachowaj spokój. Nie panikuj.
2. Poważnie traktuj komunikowane przez ucznia problemy.
3. Nie odkładaj działania na późniejszy czas. Działaj natychmiast.
4. Nie zostawiaj ucznia ani na chwilę samego.
5. Nie obiecuj absolutnej dyskrecji.
6. Zapewnij możliwie najlepsze warunki do rozmowy.
7. Nie prowokuj ucznia, podając w wątpliwość jego zamiary.
8. Respektuj uczucia ucznia.
9. Uważnie słuchaj.
10. Nie próbuj w sposób lekceważący problem poprawiać nastroju ucznia.
11. Wykazuj się empatią.
12. Wykazuj się cierpliwością.
13. Ujawnij swoje uczucia.
14. Nie oceniaj.
15. Nie prowadź dyskusji.
16. Wypowiadaj się w sposób bezpośredni, otwarty i konkretny.
17. Nie bój się ciszy.
18. Przedstaw swoje zamiary.
19. Dbaj o zaufanie. Uczciwie komunikuj obietnice.
20. Nie stosuj konfrontacji z oprawcą, jeśli kryzys związany jest z doświadczeniem przemocy.

* Na podstawie: J. Szymańska, „Zapobieganie samobójstwom dzieci i młodzieży”, ORE 2016

Nauczyciele powinni postępować zgodnie ze szkolnymi procedurami dotyczącymi informowania rodziców i prawnych opiekunów i współpracy z opiekunami w zakresie wymaganej pomocy dla uczniów.

Promocja zdrowia psychicznego w szkole – rola wychowawcy

- Podkreślaj swoją otwartość na rozmowę z uczniami o ich problemach i trudnościach
- Dawaj do zrozumienia, że zależy ci na ich dobrostanie psychofizycznym
- Prowadź godziny wychowawcze poświęcone tematyce zdrowia psychicznego
- Zapraszaj na spotkania z uczniami ekspertów zajmujących się zdrowiem psychicznym (psycholog, psychiatra, psychoterapeuta)
- Podkreślaj wagę korzystania z pomocy specjalistycznej w przypadku występowania objawów kryzysu psychicznego
- Wspieraj uczniów, którzy borykają się z objawami kryzysu zdrowia psychicznego, w poszukiwaniu dodatkowej pomocy
- Zachęcaj uczniów do korzystania z wiarygodnych źródeł dotyczących zdrowia psychicznego
- Buduj pozytywny psychospołeczny klimat w szkole

Na koniec warto wspomnieć o istotnym elemencie portalu, jakim jest **czat z psychologiem**. Od poniedziałku do piątku w godz. od 8.00 do 20.00, a w weekendy od 8.00 do 16.00 na czacie dyżuruje specjalista, gotowy do rozmowy i udzielenia wsparcia. Niewykluczone, że godziny działania czatu zostaną wydłużone. Wszystkim rozmówcom zapewniona jest pełna anonimowość.

Anna Czarnowska – rzeczniczka Wojewódzkiego Szpitala Psychiatrycznego im. prof. Tadeusza Bilikiewicza w Gdańsku; koordynatorka projektu *Lepsza Przyszłość. Przeciwdziałanie zaburzeniom psychicznym dzieci i młodzieży*.

Inspiracje na lekcje

Zastanawiasz się, w jaki sposób wykorzystać na swoich lekcjach wyposażenie zakupione w ramach programu *Laboratoria Przyszłości*? Odszukaj interesujący cię przedmiot/obszar i zainspiruj się lekcjami, które zostały już przeprowadzone w innych szkołach! Szukasz pomysłu na lekcje z wykorzystaniem konkretnego sprzętu z katalogu? Wpisz go w wyszukiwarce [dostępnej pod adresem: <https://www.gov.pl/web/laboratoria/inspiracje-na-lekcje>]

źródło: www.gov.pl

Warto słuchać, czytać i opowiadać!

Justyna Wołoszyk-Brzezińska

Niedawno uczestniczyłam w wyjątkowym wydarzeniu: konferencji „Opowieści osadzone we własnych doświadczeniach”. Organizatorki spotkania Anna Konarzewska i Dorota Kujawa-Weinke zadbały o to, aby prelegenci_prelegentki swoimi opowieściami zaprosili_ły do tworzenia własnych historii osadzonych w edukacyjnej przestrzeni. Prof. Roman Leppert, m.in. założyciel Akademickiego zacisza – Uniwersytetu on-line, zadał ważne pytania: Jak (nie) opowiadać o edukacji? Czy edukacja to narracja? Czy opowieści uratują edukację? Mogę śmiało powiedzieć za prof. Mirką Dziemianowicz – popierając swoje zdanie wieloletnim doświadczeniem w pracy edukatorki – opowiadam, więc jestem!

Zanim będziemy zapraszać dzieci_młodzież do tworzenia ich własnych historii, warto pochylić się nad tekstami innych i naszą postawą wobec ich odczytywania. Prof. Lech Witkowski – filozof edukacji i kultury, pedagog, autor znakomitych książek, m.in. „Tryptyku edukacyjnego” – w tomie III „Między pedagogiką, filozofią i kulturą. Studia, eseje, szkice” wskazał osiem statusów tekstu w trakcie lektury. Ma to nie tylko zwrócić naszą uwagę na fakt, jak ważna jest postawa czytelnika_czytelniczki wobec tekstu, ale przede wszystkim zaprosić do odpowiedzi na pytanie kluczowe: *do jakiego typu postawy wdrażamy, w toku edukacyjnego posługiwania się tekstami, uczniów_uczennice (...), jaki użytek uczymy ich robić z tekstów, które wezmą do ręki?* (Tamże, s. 39), a później – jaką postawę przyjmą, gdy staną się twórcami_twórczyniami własnych opowieści w trosce o przyszłych odbiorców?

Wśród 8 postaw czytelnika_ki wobec tekstu prof. Lech Witkowski wymienia takie, które¹:

- traktują tekst jako typowy twór linearny i skończony w swojej budowie; zadania wobec takiego tekstu polegają na odtworzeniu definicji pojęć, tez, dowodów, problemów (jest to postawa analityczna wąska);
- zapraszają do wysiłku interpretacji, *bo tekst posiada wiele niedopowiedzeń, niedookreśleń, można go czytać w intencji inspirowania się i troski o śmiałość oraz oryginalność odczytań, można w tekście dostrzec drugie dno, wprowadzić tropy widziane ‘między wierszami’, wyczytywać ‘ducha’, a nie tylko literę;*
- zachęcają do obiektywnie surowej krytyki w celu zagarnięcia owego tekstu dla naszego celu, jakim może być uaktualnienie rozważań w obrębie danego tematu;
- zakładają, *że tekst stanowiąc dzieło lub arcydzieło ma wiele wymiarów, nie dających się jednokrotnie odczytać, ma nadwyżkę semantyczną potencjału tropów i inspiracji wymykających się uchwyceniu, ale ta nie-*

dostępność sprawia, że mamy okazję stawać się tropicielami niuansów, jest szansą na usuwanie przesłon, przez jakie dotychczas odczytywaliśmy teksty, zawężając sobie pole odczytań;

- odnoszą się do wspaniałomyślności czytelnika_czytelniczki i jego erudycji oraz pozwalają umocnić nasze rozważania, *tekst staje się przydatnym reprezentantem jakiegoś stanowiska, które można dostawić obok innych już uznanych za wiodące;*
- pozwalają osadzić tekst w przestrzeni innych tekstów, *jako okazji do wyciągania skojarzeń, snucia tropów i penetrowania śladów (...). Istnienie tekstu wówczas nie jest dane, ale ciągle ulega rekonstrukcji;*
- nie wykazują chęci zagłębiania się w tekst; taka postawa sprawia, że dominuje czytanie pośpieszne, powierzchowne, co generuje odpowiedzi pozorowanego kontaktu z tekstem: *jest taki sobie / to SIĘ czyta / książka miała recenzje i jest bestsellerem / zadali mi do przeczytania, ale nie wiem, co mam tam zobaczyć / głupi tekst, bo nudny i nic nie rozumiem;* prof. Lech Witkowski z troską pisze, że takie czytanie może być / *bywa wyrazem konieczności (skłonności) do przeszukiwania jedynie wzrokiem tekstu w pogoni za oczekiwaną korzyścią, zredukowaną do informacji czy łowionego tropu, nawet słowa. Gorzej, gdy staje się nawykiem;*
- formują prawdziwego czytelnika – fascynata, który nie tylko czyta (odczytuje) tekst, *ale wykorzystuje go – często wbrew zamysłom autora – do budowy siebie samego, z wdzięcznością dla autora.*

Dla edukatora_edukatorki tekst powinien być zaproszeniem do generowania postaw badacza_badaczki, do których tekst przemawia, prowokuje do myślenia oraz wychodzenia przed szereg w interpretacyjnych rozmowach z dziećmi_młodzieżą, wywołuje radość z napotykanymi trudnościami, bo dzięki nim pojawia się szansa

¹ Cytaty pochodzą z książki: Lech Witkowski, *Między pedagogiką, filozofią i kulturą. Studia, eseje, szkice*. Tom III, Wyd. Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2007.

na zmianę klucza do odczytywania słów, metafor i sensów tekstu. Opowiadać się warto za lekturą życiodajną, w trosce o wzbogacenie własnego instrumentarium i własnej wrażliwości i wyobraźni, w trybie żywotnie motywowanym do odnalezienia wsparcia, do impulsu dającego do myślenia, już na poziomie przejścia jakiegoś słowa, zdania, odkrycia pytania, ujrzenia wcześniej przezroczyściego dla nas przesądzenia, iluzorycznej oczywistości, zobaczenia własnego braku, przejścia się zatem spotkaniem z tekstem. Korzyści z takiego czytania (np. znanych nam lektur) odniosą zarówno nauczyciele_nauczycielki (odegnanie nudy i schematu w omawianiu od lat znanych lektur szkolnych), jak i uczniowie_uczennice (spojrzenie na szkolne teksty życzliwym okiem i dostrzeżenie aktualności klasycznych tekstów).

Pierwsze kroki na drodze ku zmianie w patrzeniu na tekst, w próbie pójścia pod prąd podczas jego analizy i interpretacji, pomoże zrobić książka wyjątkowa pod każdym względem. Jorge Bucay – argentyński pisarz i psychoterapeuta Gestalt, napisał „Bajka prawdę Ci powie... o Tobie”, by znane wszystkim bajki odczytać na nowo. Sięgnął do źródła, do historii, które znamy i lubimy, ale zrobił to nie tylko w celu przypomnienia fabuły, lecz także aby zabrać czytelnika_czytelniczkę w podróż do zrozumienia siebie, innych, do zbudowania na nowo obrazu świata, w którym dawno, dawno temu... spleta się z tym, co dziś, tu i teraz. Każdy rozdział tej fascynującej lektury składa się z odtworzenia słowami autora znanej nam opowieści i jej nowej odstony. Te bajki należały do wszystkich, a dzisiaj stanowią nasz kulturowy bagaż i oferują nam możliwość zrozumienia, skąd w istocie pochodzimy, dając nam samą szansę mądrzejszego wyznaczenia kierunku, w którym zmierzamy – napisał we wstępie autor.

Nasza praca z tą książką nie ogranicza się tylko do odczytania przekazywanej od lat opowieści, a potem jej nowej odstony. Autor zaprasza czytelników_czytelniczki do twórczych zadań. Co możemy zrobić, gdy analiza i interpretacja dzieła już za nami? Przed nami snucie opowieści wokół tekstu, m.in.:

- zmiany początku i zakończenia,
- wprowadzenie nowych postaci do fabuły,
- zmiana cech protagonistów,
- zmiana gatunku literackiego opowieści,
- zmiana epoki, w której osadzona jest historia (np. na współczesną),
- spojrzenia na postaci z różnych punktów widzenia.

Warto_trzeba zapraszać dzieci_młodzież do zaangażowanego czytania, interpretowania, a później redagowania własnych opowieści. Dzięki temu mamy okazję tworzyć edukacyjną przestrzeń sprzyjającą kształtowaniu krytycznych i kreatywnych czytelników_czytelniczek, mentalnie gotowych, by wydobyć z każdego tekstu jak najwięcej² i otwartych na dzielenie się nowo zdobytą treścią z innymi.

Justyna Wołoszyk-Brzezińska – dyplomowana nauczycielka języka polskiego w Szkole Podstawowej nr 5 w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 8 w Gdańsku; certyfikowana ambasadorka programu *Edukacja do Kultury. Gdańsk*; certyfikowana trenerka *Myślenia Krytycznego* oraz *Odysei Umysłu*; metodyczka ds. języka polskiego w Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku; twórczyni sieci współpracy **PROJEKT: JĘZYK POLSKI** w PCEN w Gdańsku.

2 Jorge Bucay, *Bajka prawdę Ci powie... o Tobie*, Wyd. ZYSK i S-KA, Poznań 2022.

Finał projektu EPIC. Materiały do pobrania

Jak wspierać uczniów z doświadczeniem migracji? Jak mądrze rozwiązywać konflikty w szkole wielokulturowej? I w końcu – jak samemu radzić sobie ze stresem i przeciążeniem wynikającym z pracy nauczyciela? Pomoc pedagogom pracującym w środowisku wielokulturowym to cel realizowany w ramach projektu EPIC. Program dobiegł końca, a jego efektami są zorganizowane szkolenia, warsztaty czy konferencja dla dyrektorów placówek, a także liczne publikacje, pomocne w codziennej pracy z dziećmi cudzoziemskimi. Materiały udostępnione zostały do darmowego pobrania [pod adresem: <https://tiny.pl/c2wjs>].

źródło: www.metropoliagdansk.pl

PCENne INFORMACJE

Czasopisma wydawane przez Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku

Na dobry początek: „Edukacja Pomorska”

Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku wydaje trzy periodyki skierowane do środowiska oświatowego. Najstarszym z nich jest „Edukacja Pomorska”, funkcjonująca pod obecną nazwą od marca 2002 r., najpierw jako kwartalnik, a od 2006 r. – w obecnej formule dwumiesięcznika. Początki wydawnictwa sięgają jednak wczesnych lat 90. XX w., kiedy to gdański CEN zaczął publikować czasopismo oświatowe „Stolem”.

„Edukacja Pomorska” składa się ze stałych działów oraz rubryk wprowadzanych czasowo, np. na okres danego roku szkolnego lub kalendarzowego. Poszczególne części naszego pisma mają elastyczną formułę i zawierają zarówno artykuły dotyczące problemów ogólnooświa-

towych, jak i materiały prezentujące konkretne przykłady działań pedagogicznych. Tematyka czasopisma odnosi się do bieżących aspektów nauczania i wychowania, aktualnych rozwiązań prawnych, osiągnięć nauczycieli i dyrektorów placówek, doświadczeń z realizacji różnorodnych inicjatyw edukacyjnych, a także informacji o wydarzeniach, w których warto uczestniczyć i publikacjach, z których treścią warto się zapoznać.

Poszczególne numery „Edukacji Pomorskiej” ukazują się w dwóch wersjach: elektronicznej (dostępnej nieodpłatnie dla wszystkich zainteresowanych na stronie internetowej www.pcen.gda.pl/publikacje/edukacja-pomorska), a także, okazjonalnie – drukowanej. Nad

kształtem czasopisma czuwa zespół redakcyjny w składzie: Magdalena Urbaś (zastępca redaktor naczelnej), Beata Symbor, Joanna Aleksandrowicz oraz Małgorzata Bukowska-Ulatowska (redaktor naczelna). Autorką projektu graficznego i składu jest Beata Kwaśniewska.

Zależy nam na interakcji z Czytelnikami, dlatego zapraszamy Państwa do współpracy. Zachęcamy do kontaktu z redakcją (edukacjapomorska@pcen.gda.pl), nadsyłania ciekawych artykułów, a także korzystania z możliwości uzyskania patronatu medialnego „Edukacji Pomorskiej”.

*Małgorzata Bukowska-Ulatowska
redaktor naczelna dwumiesięcznika „Edukacja Pomorska”*

Odkryj „CENne Praktyki”

Nauczycielu! Jeśli jesteś osobą, która dąży do rozwoju nie tylko osobistego, ale też zawodowego, to mamy dla Ciebie świetne wieści! Nie wiemy, czy wiesz, ale „CENne Praktyki” zdecydowanie mogą Ci w tym pomóc. Siostrzana publikacja „Edukacja Pomorskiej” dostarcza bowiem wielu niezwykle ciekawych wskazówek i inspiracji edukacyjnych.

Jak korzystać z CENnych Praktyk?

Odwiedź naszą stronę internetową (www.pcen.gda.pl/publikacje/cenne-praktyki), aby zapoznać się ze wszystkimi numerami czasopisma i znaleźć pomysły, które pomogą Ci w osiągnięciu swoich celów. Nasza publikacja jest dostępna całkowicie bezpłatnie, dzięki czemu każdy może skorzystać z cennych treści.

Będziesz na bieżąco z publikacjami, subskrybując nasz newsletter i śledząc nasze profile w mediach społecznościowych. Niech to wydawnictwo stanie się Twoim źródłem wiedzy, której potrzebujesz w pracy dyrektora, nauczyciela czy wychowawcy. Prosimy Cię, podziel się nią z innymi, którzy również mają ambicje i marzenia zmieniać rzeczywistość szkolną, i razem osiągnijcie więcej!

Czym są CENne Praktyki?

Publikacja została stworzona w 2014 r. przez zespół nauczycieli konsultantów i specjalistów Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczyciele w Gdańsku. Nasza misja polega na dzieleniu się sprawdzonymi praktykami oraz strategiami działania. W wydawnictwie można znaleźć zbiory artykułów, poradników i historii wielu projektów. Prezentujemy innowacje pedagogiczne, upowszechniamy propozycje nowatorskich rozwiązań dydaktycznych oraz promujemy osiągnięcia organizacyjne i metodyczne realizowane w naszym województwie.

Do lektury i współtworzenia „CENnych Praktyk” zaprasza nasz zespół redakcyjny w składzie: Dominika Ringwelska (korekta), Beata Kwaśniewska (grafika i skład) oraz Beata Symbor (redaktor serii).

Dlaczego warto nas czytać?

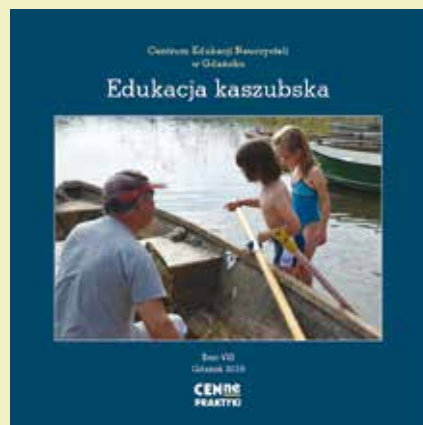
Czasopismo traktujemy jako powinność względem twórczych i ambitnych nauczycieli, których wyniki pracy chcemy docenić, prezentując na forum szerszym niż lokalne. Wierzymy również, że przykłady dobrej praktyki, pasja i pomysłowość będą motywacją dla innych szkół/placówek do stosowania i modyfikowania sprawdzonych rozwiązań, które sprzyjać mogą osiągnięciu satysfakcji oraz sukcesów w nauczaniu i wychowaniu.

Artykuły są tworzone przez ekspertów, którzy posiadają bogate doświadczenie w swoich dziedzinach. Dzięki temu możesz być pewien/pewna, że otrzymasz rzetelne oraz wartościowe informacje.

Dlaczego warto u nas publikować?

Niezależnie od tego, jakim zakresem tematycznym się interesujesz, z pewnością znajdziesz coś dla siebie na łamach naszego pisma. Sam/-a również możesz być źródłem inspiracji dla innych pedagogów. Dlatego zachęcamy Cię serdecznie do zgłaszania własnych propozycji i nadsyłania przykładów dobrych praktyk. Zasady publikacji znajdziesz na stronie internetowej wydawnictwa.

Beata Symbor
redaktor serii „CENne Praktyki”

Najmłodsze w rodzinie: „CENne Inspiracje Metodyczne”

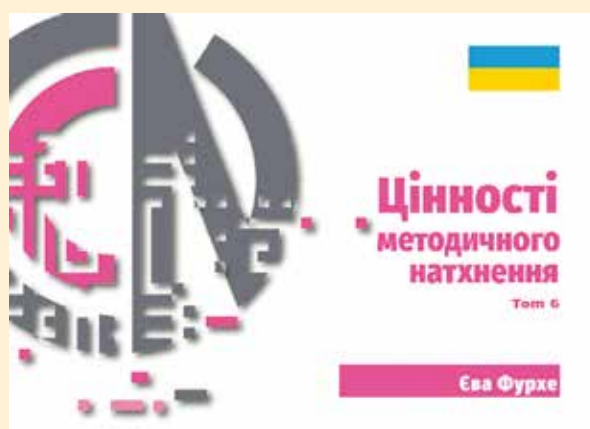
„CENne Inspiracje Metodyczne” to nasza najmłodsza, trzecia już, publikacja. Powstała, aby nauczyciele województwa pomorskiego mogli jeszcze prężniej dzielić się wiedzą i czerpać z doświadczenia innych pedagogów z naszego regionu.

Tematem przewodnim tego czasopisma są zagadnienia związane z rozwojem warsztatu metodycznego nauczycieli. W poprzednich numerach (zob. www.pcen.gda.pl/publikacje/cenne-inspiracje-metodyczne) pisaliśmy o:

- obserwacji w nadzorze pedagogicznym dyrektora szkoły (t. I),
- escape roomie w szkole (t. II),
- wykorzystaniu doświadczeń zdobytych podczas pandemii wirusa COVID-19 do budowania nowej szkoły (t. III),
- doświadczeniach pomorskich szkół w dobie pandemii COVID-19 (t. IV),
- wykorzystaniu prac z materiałami źródłowymi w nauczaniu przedmiotów przyrodniczych oraz matematyki (t. V, cz. 1 i 2),
- innowacyjnych rozwiązań metodycznych nauczycieli-doradców metodycznych PCEN-u (t. VI),
- sztuce jako uniwersalnym narzędziem pracy nauczyciela (t. VII).

W naszej pracy często spotykamy się z wyjątkowymi pedagogami, którzy swoją pasją i zaangażowaniem pokazują nam, że nauczanie może być ciekawe oraz satysfakcjonujące. To m.in. oni tworzą „CENne Inspiracje Metodyczne”. Dołącz do nich – daj się poznać!

Alina Benn
redaktor serii „CENne Inspiracje Metodyczne”

PRAWO I ZARZĄDZANIE W OŚWIACIE

Klasyfikowanie śródroczne ucznia – dylematy dyrektorskie

Jolanta Kijakowska,

nauczyciel-konsultant PCEN ds. kadry kierowniczej oświaty

Klasyfikacja śródroczna to okresowe podsumowanie osiągnięć edukacyjnych ucznia (art. 44f ust. 2 ustawy o systemie oświaty).

Nie ma ona konsekwencji prawnych ani nie przesądza o promocji do następnej klasy. Zarówno negatywne oceny, jak i brak ustalenia ocen śródrocznych nie zatrzymują dalszego kształcenia ucznia w II półroczu.

Ocenianie trwa do końca zajęć dydaktyczno-wychowawczych, a o promocji decyduje dopiero klasyfikacja roczna. W szkołach zdarzają się przypadki nieklasyfikowania z powodu niewystarczającej liczby ocen mimo absencji niższej niż 50%. W takiej sytuacji uczniowie powinni być klasyfikowani, ale czy ww. uchwała klasyfikacyjna będzie niezgodna z przepisami prawa? Jakie działania powinien podjąć dyrektor szkoły, jeśli stwierdzi nieprawidłowości w postępowaniu nauczyciela?

Co to oznacza: ocenianie?

Ocenianie osiągnięć edukacyjnych i zachowania ucznia odbywa się w ramach oceniania wewnątrzszkolnego, które ma na celu:

- informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i jego zachowaniu oraz o postępach w tym zakresie;
- udzielanie uczniowi pomocy w nauce poprzez przekazanie uczniowi informacji o tym, co zrobił dobrze i jak powinien się dalej uczyć;
- udzielanie wskazówek do samodzielnego planowania własnego rozwoju;
- motywowanie ucznia do dalszych postępów w nauce i zachowaniu;
- dostarczanie rodzicom i nauczycielom informacji o postępach i trudnościach w nauce i zachowaniu ucznia oraz o szczególnych uzdolnieniach ucznia;
- umożliwienie nauczycielom doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej (art. 44b ust. 5 ww. ustawy o systemie oświaty).

Podobnie funkcje oceniania definiuje § 12 rozporządzenia MEN z 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych: *Ocenianie bieżące z zajęć edukacyjnych ma na celu monitorowanie pracy ucznia oraz przekazywanie uczniowi informacji o jego osiągnięciach edukacyjnych pomagających w uczeniu się, poprzez wskazanie, co uczeń robi dobrze, co i jak wymaga poprawy oraz jak powinien dalej się uczyć.*

Ww. funkcje oceniania powinny być powszechnie znane nauczycielom. Natomiast brak ocen bieżących może świadczyć o nieznajomości bądź ignorowaniu przepisów prawa i jest jednocześnie uzasadnioną podstawą podjęcia doskonalenia zawodowego / samodoskonalenia.

Zasady oceniania w statucie szkoły

Począwszy od klasy IV szkoły podstawowej oceny bieżące i śródroczne oceny klasyfikacyjne z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych, a także śródroczna ocena klasyfikacyjna zachowania są ustalane w sposób określony w statucie szkoły (art. 44i ust. 3 pkt 1 ustawy o systemie oświaty). Czy nauczyciele przestrzegają zasad ustalania ocen klasyfikacyjnych określonych w statucie?

Uczeń w trakcie nauki w szkole otrzymuje m.in. oceny bieżące (art. 44e ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie oświaty). Obowiązkiem każdego nauczyciela jest rozpoznawanie wiedzy i umiejętności uczniów z nauczanego przedmiotu oraz ocenianie ich osiągnięć edukacyjnych **na bieżąco**. To nauczyciel jest odpowiedzialny za sprawdzanie wiedzy i systematyczne ocenianie. Bieżące ocenianie zapobiega właśnie takim sytuacjom, jak brak ocen lub znikoma ich liczba podczas ustalania ocen klasyfikacyjnych.

Jeśli uczniowie mają powyżej 50% godzin lekcyjnych obecności na danych zajęciach, to nauczyciel ma warunki do tego, aby zastosować różne sposoby sprawdzenia wiedzy podczas lekcji bądź wspomóc proces oceniania dodatkową pracą domową, zadaniem, ustaleniem warunków uzupełniania zaległości itp. Statut szkoły, w tym ustalone zasady oceniania uczniów, zapewne przewidują różne formy sprawdzania ich wiedzy.

Z ilu ocen powinniśmy klasyfikować – czy jest jakies minimum?

Żaden przepis powszechnie obowiązującego prawa oświatowego nie reguluje kwestii minimalnej liczby ocen z poszczególnych zajęć edukacyjnych wymaganych do przeprowadzenia klasyfikacji. Te kwestie są domeną prawa wewnątrzszkolnego.

- Zgodnie z art. 44e ust. 1 ww. ustawy o systemie oświaty:
- oceny są jawne dla ucznia i jego rodziców (ust. 2),
 - nauczyciel uzasadnia ustaloną ocenę w sposób określony w statucie szkoły (ust. 3),
 - sprawdzone i ocenione pisemne prace ucznia są udostępniane uczniowi i jego rodzicom (ust. 4).

Dyrektor może wstrzymać uchwałę rady – na jakiej podstawie?

Podstawą prawną wstrzymania przez dyrektora szkoły uchwały rady pedagogicznej jest art. 71 ust. 1 ustawy Prawo oświatowe. Stanowi on, że dyrektor szkoły wstrzymuje wykonanie uchwał, o których mowa w art. 70 ust. 1, niezgodnych z przepisami prawa.

Dyrektor nie będzie miał jednak podstaw do wstrzymania wykonania uchwały klasyfikacyjnej rady pedagogicznej z powodu naruszenia prawa przez nauczyciela/nauczycieli w trakcie ustalania śródrocznej oceny klasyfikacyjnej ucznia. **Jeśli dyrektor dostrzeżł nieprawidłowości w sposobie klasyfikowania ucznia przez nauczyciela, to oznacza, że przepisom prawa uchybił nauczyciel, ustalając ocenę klasyfikacyjną, a nie rada pedagogiczna, podejmująca uchwałę w oparciu o obowiązujące przepisy.**

Nieprawidłowości w postępowaniu nauczyciela a działania dyrektora

W sytuacji, gdy nauczyciel/nauczyciele błędnie oceniają uczniów, nie znając przepisów prawa i wewnętrznych regulacji, dyrektor jest zobligowany rozpoznać:

- przyczyny braku wystarczającej liczby ocen bieżących u uczniów;
- czy i jakie działania podjął nauczyciel, aby zapobiec trudnej sytuacji; jakie były efekty tych działań;
- czy nauczyciel przestrzegał wewnętrznych zasad oceniania, w tym zasad ustalania ocen klasyfikacyjnych.

Jeśli dyrektor ustali nieprawidłowe postępowanie nauczyciela, powinien pilnie przedstawić nauczycielowi (stosownie do sytuacji):

- jego naruszenia czy błędy,
- nieznamość przepisów,
- łamanie prawa wewnątrzszkolnego,
- inne uchybienia.

Zwrócenie nauczycielowi uwagi na konieczność przestrzegania prawa wewnątrzszkolnego należy traktować jak **polecenie służbowe**. Nauczyciele, którzy nie stosują się do tak sformułowanego polecenia, mogą zostać ukarani karą porządkową zgodnie z Kodeksem pracy (art. 108 Kodeksu pracy w związku z art. 75 ust. 2 Karty Nauczyciela).

Uwzględniając powyższe, dyrektor powinien podjąć rozmowę z nauczycielem o możliwości ustalenia ocen klasyfikacyjnych na podstawie istniejących ocen bieżących, z uwzględnieniem zasad wewnątrzszkolnego oceniania zawartych w statucie szkoły. Dyrektor nie może jednak wydać nauczycielowi polecenia w kwestii ustalenia ocen klasyfikacyjnych uczniom ani zmieniać ocen. Nauczyciel jest w tych decyzjach autonomiczny: wg art. 44h ust. 1 ustawy o systemie oświaty śródroczne i roczne oceny klasyfikacyjne z zajęć edukacyjnych ustalają nauczyciele prowadzący poszczególne zajęcia edukacyjne. ■

Źródła:

- Ustawa z 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 1082) – art. 70 ust. 1 pkt 2, art. 71 ust. 1.
- Ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r. poz. 2230) – art. 44b ust. 5, art. 44i ust. 3 pkt 1.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 373) – § 12.
- <https://www.portaloswiatowy.pl/top-tematy/ocenianie-i-klasyfikacja-srodroczna-uczniow-praktyczne-wskazowki-20842.html> (dostęp z dn. 10.10.2023)

Przykładowy wzór uchwały

Uchwała nr Rady Pedagogicznej nr w z dnia w sprawie wyników śródrocznej klasyfikacji uczniów w roku szkolnym/.....

Na podstawie art. 70 ust. 1 pkt 2 ustawy z 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe Rada Pedagogiczna postanawia:

§ 1.

- Uchwalić wyniki śródrocznej klasyfikacji uczniów nr w w roku szkolnym/..... z tym, że:
1. sklasyfikowani zostali uczniowie zgodnie z wykazami zamieszczonymi w dziennikach lekcyjnych;
 2. nie zostali sklasyfikowani uczniowie wymienieni w załączniku nr 1 do uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Dyrektorowi Szkoły.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem r.

Przewodniczący Rady Pedagogicznej

.....

20. rocznica na 30-lecie, czyli o XXIX Konferencji Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej

Magdalena Urbaś, nauczyciel-konsultant PCEN ds. biologii i przyrody

30-lecie

W 2023 r. mija 30 lat od publikacji brzemiennego w skutki raportu Judith Marquand, który zapoczątkował fundamentalną reformę polskiego systemu edukacji. Opracowanie nosiło tytuł *Studium wstępne krajowego systemu oceniania w polskim szkolnictwie ponadpod-*

stawowym i było efektem wsparcia, jakie otrzymywała Polska, wraz z Węgrami, w ramach programu Komisji Europejskiej dla krajów kandydujących do Unii Europejskiej (PHARE). Raport stanowił ważny impuls 30 lat temu, ale postawione w nim pytania pozostają aktualne również dziś. Po zmianach ustrojowych 1989 r. rysowała się konieczność reformy oświaty. Obecność w systemie edukacyjnym takich instytucji, jak Centralna Komisja Egzaminacyjna oraz okręgowe komisje egzaminacyjne uznajemy za oczywiste – wydają się, że istnieją niemalże od zawsze. A jednak ich powstanie zapoczątkował opublikowany 30 lat temu raport J. Marquand. Wdrażanie rekomendacji skutkowało także m.in. programem *Nowa Matura* i powstaniem systemu egzaminów zewnętrznych. Nie wszystkie ówczesne rekomendacje zostały wdrożone. Wśród niespełnionych postulatów pozostaje rekomendacja dot. zewnętrznego spojrzenia na system egzaminów, np. przez jednostki uczelniane czy Instytut Badań Edukacyjnych. Wystąpienie Wojciecha Małeckiego¹ (PTDE) podczas XXIX konferencji Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej odnosiło się do opracowania J. Marquand, przedstawiającego opis i diagnozę ówczesnego polskiego

systemu edukacji oraz wskazującego istniejące problemy, możliwości zmian oraz propozycje nowych rozwiązań systemowych. Wojciech Małeckie stawia pytanie o przyszłość egzaminów w szkole przyszłości i zmiany w systemie. Okazję ku temu dają rocznice: 18. zewnętrznego egzaminu maturalnego, 24. powołania komisji egzaminacyjnych i 30. publikacji ww. raportu.

Pełny tekst raportu znajdziemy na stronie Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej (www.ptde.org) oraz na stronie tematycznej PCEN *Badania i Egzaminowania* (<https://www.pcen.gda.pl/serwisy-tematyczne/badania-i-egzaminowania>). Wystąpienie Wojciecha Małeckiego, podobnie jak pozostałe wystąpienia konferencyjne (lub ich abstrakty), znajdują się w Otwartej Bazie Tekstów PTDE: <https://www.ptde.org/mod/page/view.php?id=607>. Tegoroczna Konferencja Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej (KDE) została poświęcona głównie ocenianiu. Jednak to zagadnienie nie po raz pierwszy znalazło się wśród tematów KDE. Historia powstania PTDE oraz organizacji corocznych konferencji są nierozdzielnie związane właśnie z ocenianiem, a w szczególności – z ocenianiem zewnętrznym.

Tak to się zaczęło i trwa do dziś

W 2003 r. po konferencji Diagnostyki Edukacyjnej w Łodzi odbyło się posiedzenie założycielskie Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej, a zatem w bieżącym roku PTDE świętuje 20-lecie swojego powstania. W 2023 r. doroczna konferencja wróciła do Łodzi, do gościnnego gmachu tamtejszej Politechniki. Dorobek Towarzystwa jest widoczny m.in. w Otwartej Bazie Tekstów PTDE: liczba zgromadzonych artykułów zbliża się do 1500.

Z okazji jubileuszu, rolę systemu egzaminacyjnego w rozwoju diagnostyki edukacyjnej w Polsce przedstawili dr Maria Krystyna Szmigiel (OKE w Krakowie i PTDE) oraz dr Henryk Szaleniec (PTDE).

Oczywiście XXIX Konferencja PTDE to nie tylko jubileusz i podsumowania, lecz także szereg nowości. Warto

¹ W. Małeckie, 30 lat od raportu Judith Marquand, „Impuls do reformy systemu oceniania i nadal otwarte pytania”, w: *Diagnostyka oceniania szkolnego i akademickiego, monografia PTDE XXIX KDE*, red.: B. Niemierko i M. K. Szmigiel, Łódź 2023.

zapoznać się z każdym z udostępnionych tekstów wystąpień. Reprezentują one szeroki wachlarz zagadnień: podmiotowość systemu egzaminacyjnego; krajowy system egzaminacyjny, a w nim m.in. podsumowanie nowych egzaminów maturalnych z 2023 r. (w referacie kierującego pracą CKE dra Marcina Smolika); ewolucja pomiarowa diagnostyki edukacyjnej. Obrady z podziałem na sekcje obejmowały: ocenianie kształtujące; uwarunkowania sukcesu egzaminacyjnego; informację zwrotną i samoregulację uczenia się; nauczyciela jako sędziego i adwokata. Konferencja to także możliwość udziału w warsztatach, w tym roku poświęconych m.in. wykorzystaniu sztucznej inteligencji w postaci programu ChatGPT. Sztuczna inteligencja znalazła swoje miejsce także podczas wystąpień plenarnych, szczególnie dużo uwagi poświęcono zagadnieniom z pogranicza etyki i stosowania AI.

Uruchomienie nowego serwisu związanego z uzyskiwaniem dyplomów potwierdzających kwalifikacje zawodowe na podstawie egzaminów zawodowych zostało zapowiedziane przez Grzegorza Humennego. Prelegent zaprezentował ww. serwis, który powinien być dostępny od nowego roku kalendarzowego.

Podczas konferencji nie zabrakło głosów zagranicznych. Spojrzenie na konstrukcję i funkcjonowanie system egzaminów zewnętrznych w Ukrainie, także podczas działań wojennych, zaprezentowały Lilia Hrynevych i Tetiana Vakulenko. Dr Lale Khorramdel (Boston College) poświęcił swoje wystąpienie zmianom w ocenianiu na dużą skalę, opartych na technologii cyfrowej (przykłady dotyczące TIMSS i PIRLS). Prof. Francesca Borgonovi (Kolegium Uniwersyteckie w Londynie) pochyliła się nad adaptacją międzynarodowych ocen na dużą skalę do zmieniającego się świata.

Na konferencji zaprezentowano również ściśle przedmiotowe analizy, dotyczące m.in. egzaminów maturalnych z biologii, historii oraz geografii. Wśród nich znalazło się spojrzenie na zadania z genetyki klasycznej na egzaminach maturalnych z biologii (dr Inga Bator, OKE w Krakowie).

Kolejna odsłona wyników projektu badawczego w Ostrołęce² dotyczyła cyberprzemocy, a także tego, jak w nowych okolicznościach ofiara przemienia się w agresora. Profesor Bolesław Niemierko w przedmowie do konferencyjnej monografii określił badania w Ostrołęce mianem wzorowych metodologicznie, więc tym bardziej warto się zapoznać nie tylko z ich wynikami i wnioskami, lecz także z pełnym opisem inicjatywy.

Wśród konferencyjnych spojrzeń na ocenianie pozostaje w pamięci określenie i postulat oceniania dwupodmiotowego. W to zagadnienie wprowadziła uczestników KDE dr hab. Teresa Wejner-Jaworska, prof. SAN, która pisze: *Wystawiona uczniowie ocena za jego pracę ma wpływ na niego, ale również na oceniającego nauczyciela. Nauczany uczeń staje się podmiotem oddziaływań edukacyjnych. Proces ten również oddziałuje na nauczyciela. Relacja ta jest więc dwupodmiotowa.*³

Także dr Grażyna Szyling z Uniwersytetu Gdańskiego pochyliła się nad koncepcją dwupodmiotowości, stawiając pytanie: uczenie się oceniania czy ocenianie jako uczenie się?

Inne zapadające w pamięć określenia to: samoregulacja oraz inflacja stopni szkolnych. To ostatnie pojęcie nazywa zjawisko wzrostu wartości średniej arytmetycznej stopni szkolnych uzyskiwanych przez uczniów bez jednoczesnego wzrostu poziomu osiągnięć akademickich. W USA w latach 1991-2003 w szkołach średnich stopnie wzrosły o 12,5%. Na uczelniach ocena A i A- to 43% wyst-

2 R. Dolata, A. Jasińska-Maciążek, S. Rębisz, P. Grygiel, *Nasilenia i uwarunkowania cyberprzemocy wśród nastolatków*, w: *Diagnostyka oceniania szkolnego i akademickiego, monografia PTDE XXIX KDE*, red.: B. Niemierko i M. K. Szmigiel, Łódź 2023.

3 T. Wejner-Jaworska, *Dwupodmiotowość oceniania*, w: *Diagnostyka oceniania szkolnego i akademickiego, monografia PTDE XXIX KDE*, red.: B. Niemierko i M. K. Szmigiel, Łódź 2023.

TIK W SZKOLE

wianych stopni, w 1988 r. stanowiły 31%, a w 1960 r. – tylko 15%! Jeśli stopień potraktować jako formę waluty, to następuje jej dewaluacja. Autorka wystąpienia upatruje przyczyn zjawiska w urynkowaniu szkół. Badania nad występowaniem inflacji stopni w Polsce nie są prowadzone.

Przejmij kierownicę, czyli o znaczeniu samoregulacji i jej uwarunkowaniach to referat autorstwa Mai Gajdy, wskazujący dom rodzinny jako główne miejsce kształtowania się zdolności regulacji emocji, myśli i zachowań u uczniów.

W polską rzeczywistość szkolną na stałe wpisuje się obecność uczniów z doświadczeniem migracji. W *Studium pewnego przypadku*⁴ autorzy przeanalizowali rezultaty egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego wśród uczniów w szkole, w której 40% zdających stanowili cudzoziemcy. W tym przypadku czynnikiem skorelowanym z wynikiem była frekwencja na zajęciach, nie miała natomiast znaczenia długość pobytu w Polsce.

Specjalne potrzeby edukacyjne uczniów także znalazły się w orbicie zainteresowań tegorocznych prelegentów. Temat deficytu uwagi wśród uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi podjął zespół autorów: dr Beata Prościak, Marcin Prościak, Dorota Kostek i Wojciecha Kostek. Autorzy rekomendują autorską metodę gamifikacji faktów i mitów do zastosowania w pracy z uczniami.

XXIX KDE to praca łącznie 76 autorów, którzy przygotowali 51 wystąpień, a także niezliczona liczba interakcji osobistych, rozmów kulturalnych i wzajemnych inspiracji, tak potrzebnych w szybko zmieniającym się nie tylko edukacyjnym świecie.

4 K. Jurek, J. Koziół, M. Makiewicz-Stańdo, *Studium pewnego przypadku*, w: *Diagnostyka oceniania szkolnego i akademickiego, monografia PTDE XXIX KDE*, red.: B. Niemierko i M. K. Szmigiół, Łódź 2023.

W świątecznym nastroju w klasie IIb w Żukowie

Monika Gruchata

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie przykładowych pomysłów, z których mogą korzystać nauczyciele przedszkolni i wczesnoszkolni oraz nauczyciele pracujący z uczniami z innych grup wiekowych.

Razem z moją klasą zrealizowałam cykl świątecznych zajęć zatytułowany *Edukacja Przyszłości*.

Pierwsza lekcja, którą przeprowadziłam z dziećmi, to *Ozdoby bożonarodzeniowe* – korzystaliśmy na niej z długopisów 3D. Dzieci otrzymały różne szablony świąteczne i miały za zadanie wykonać bombki wg własnego pomysłu. Rysowanie długopisem 3D rozwija kreatywność oraz uczy planowania przestrzennego. Używając długopisów, dzieci ćwiczą sprawność manualną. Długopis 3D ułatwia realizację kreatywnych, innowacyjnych lekcji. Bombki choinkowe, wykonane przez dzieci podczas naszej lekcji, ozdobią klasową choinkę.

Fot. M. Gruchata

Fot. M. Gruchata

Fot. M. Gruchala

Fot. M. Gruchala

Fot. M. Gruchala

Fot. M. Gruchala

Na kolejnych zajęciach zapoznałam dzieci z mikroskopem cyfrowym. Uczniowie posługiwali się przyrządem, wykonując kolejno i poprawnie wszystkie czynności. Analizowali pod mikroskopem gotowe świąteczne preparaty. Za pomocą kamery obserwowali i wyciągali wnioski. Brokat – w ocenie dzieci – wyglądał jak klejnot, anyż – jak duży pajak, a złoty sznurek – jak gruby, złoty łańcuszek. W sztucznym śniegu dzieci zaobserwowały krople wody, a cynamon w przybliżeniu okazał się żółty. Ostatnim preparatem do obserwacji było ciastko piernikowe; dzieci nie dowierzały, ile jedno ciastko ma w sobie cukru, co gołym okiem było niezauważalne.

Na ostatnią lekcję przygotowałam spersonalizowane karty pracy. Umieściłam na nich zdjęcia dzieci i przyozdobiłam każdą fotografię czapką Mikołaja. Kartę pracy zatytułowałam *Świąteczna droga Ozobota*. Dzieci podzieliłam na dwuosobowe zespoły, każda para uczniów otrzymała kartę ze swoimi zdjęciami. Uczniowie za pomocą kolorowych kodów (na kartce papieru) rysowali własną drogę, zgodnie z zasadami

języka Ozobotów (nie za cienka, nie za gruba, równa, bez ostrych zakrętów itd.) Zaprogramowali ścieżkę, którą miał wykonać robot. Dodatkowym zadaniem było nazwanie Ozobota imieniem wymyślonym przez dzieci i wpisanie propozycji w wyznaczonym miejscu. Następnie uczniowie zostali poproszeni o zaprezentowanie jazdy próbnej swoich robotów. Dzieci z ogromnym zaangażowaniem wczuły się w rolę robota. Między innymi opowiadały, jak musiały poradzić sobie z przeszkodami oraz jaką drogę przeszły do zdobycia upragnionych prezentów.

Najważniejszym celem dla mnie jako wychowawcy było zaznajomienie uczniów z nowoczesnymi technologiami i włączenie dzieci w działania praktyczne. Zajęcia, które zrealizowałam, zaangażowały dzieci emocjonalnie, a także kształtowały wytrwałość, wyobraźnię, cierpliwość i dokładność w wykonywaniu podjętego zadania.

Wesołych Świąt!

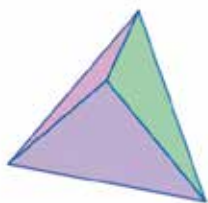
Monika Gruchala – nauczyciel kontraktowy edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej oraz edukacji osób z niepełnosprawnością intelektualną, a także nauczyciel świetlicy w Szkole Podstawowej nr 2 im. Jana Heweliusza w Żukowie.

Bogactwo czworościanu

dr Beata Kuna,
nauczyciel-konsultant PCEN ds. matematyki

Dwa lata temu opracowywałam temat czworościanu dla Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej¹. Zlecono mi zaprojektowanie pięciu zajęć dotyczących czworościanu. Zastanawiałam się, skąd wziąć aż tyle materiału, aby wypełnić pięć lekcji (ostatecznie sfinalizowano cztery zajęcia, niestety odrzucając zarazem wiele zagadnień). W trakcie zagłębiania się w temat okazało się, że zadań i informacji dotyczących czworościanu foremnego jest tak wiele, że jedno z seminariów, które prowadziłam dla projektu *Zdolni z Pomorza*, nazwałam właśnie: *Bogactwo czworościanu*. W niniejszym artykule skoncentruję się jedynie na ciekawostkach związanych z tą najprostszą z brył.

Na początek przypomnę definicję: czworościan – w języku greckim *tetráedro* – to wypukły wielościan, którego cztery ściany są trójkątami.

Rys. B. Kuna w Geo-Gebra

Jeśli te trójkąty są przystające do siebie i równoboczne, to mamy czworościan foremny, należący do tzw. brył platońskich. Istnieje tylko pięć brył platońskich². Są to: czworościan, sześciątka, ośmiościan, dwunastościan i dwudziesto-

ścian. Każda z nich jest foremna.

W XXI rozdziale *Timajosa* Platon wizjonersko, a przez to pięknie, mówi o budowie świata: *Więc według myśli słusznej i wedle prawdopodobnej niech będzie postacią bryły czworościanu elementarnym składnikiem i nasieniem ognia. Druga według pochodzenia bryła to, powiedzmy, zarodek powietrza, a trzecia wody. Wszystkie te bryły trzeba sobie przedstawić tak drobne, że, z powodu ich małości, poszczególnych brył każdego rodzaju zgoda widzieć nie możemy – dopiero gdy się ich dużo zbierze, widzimy ich masy. Jeżeli chodzi o stosunki ilościowe, o ruchy i inne siły, to wszystko bóg, o ile tylko jego woli i perswazji ustępowała dobrowolnie natura konieczności, wykończył dokładnie i doskonale, i zestroił to z sensem.*³ Czyż diament nie jest zbudowany z ułożonych czworościennie atomów węgla?⁴ Czy jego siatka krystalograficzna nie tworzy właśnie struktur tak drobnych,

że, z powodu ich małości, poszczególnych brył każdego rodzaju zgoda widzieć nie możemy?

Istnieją też inne związki chemiczne, których budowa opiera się na czworościanie. W metanie jeden atom węgla łączy się z czterema atomami wodoru⁵. A kąt pomiędzy wiązaniami atomu węgla z atomami wodoru wynosi 109,5 stopnia – jest to w sensie matematycznym kąt między promieniami dochodzącymi do punktów styczności kuli opisanej na czworościanie foremnym. Czworościenną krzemowo-tlenową strukturę mają również krzemiany⁶.

Rys. B. Kuna w Geo-Gebra

Bardzo ciekawymi zagadnieniami dotyczącymi czworościanów są bryły wpisane i opisane na czworościanie oraz relacje między ich objętościami. Wspomnę tylko niektóre. W dziele Jana Keplera *Mysterium Cosmographicum*⁷, opisującym model

Układu Słonecznego, czworościan foremny jest opisany na sferze Marsa i wpisany w sferę Jowisza. Stosunek objętości kuli opisanej na czworościanie foremnym do objętości kuli wpisanej w czworościan wynosi 27:1 (przykład zadania matematycznego dla profilu rozszerzonego) – w modelu Keplera to stosunek objętości Jowisza do objętości Marsa. Ponieważ istnieje tylko pięć brył platońskich, model Keplera nie może opisywać naszego Układu. Brakuje bryły platońskiej na przykład dla Uranu.

W sześciątce możemy wpisać czworościan foremny (na dwa sposoby) tak, aby każdy wierzchołek czworo-

1 <https://zpe.gov.pl/a/wprowadzenie/D1HmW8KmL>, <https://zpe.gov.pl/a/wprowadzenie/DnxIN3QWs>, <https://zpe.gov.pl/b/siatka-i-pole-powierzchni-czworoszczianu-foremnego/PBYJZ32oI>, <https://zpe.gov.pl/b/przekroje-czworoszczianu-foremnego/P15wpfetM>

2 <https://matematyka.poznan.pl/artykul/o-brylach-platonskich>

3 Platon *Timajos*; Kritias, Biblioteka Meandra, przełożył W. Witwicki, Warszawa 1951, <https://pbc.gda.pl/dlibra/publication/89432/edition/81813/content>

4 <https://sciaga.pl/slowniki-tematyczne/1436/charakterystyka-diamentu-grafitu-i-fulerenow>

5 https://www.naukowiec.org/wiedza/chemia/metan_1155.html

6 <https://www.pgi.gov.pl/muzeum/wystawy/wystawy-stale/10596-krzemiany.html>

7 https://pl.wikipedia.org/wiki/Mysterium_Cosmographicum

ścianu pokrywał się z którymś z wierzchołków sześciangu i zarazem każda krawędź czworościanu z przekątną którejś ze ścian sześciangu. Tutaj stosunek objętości sześciangu do objętości czworościanu wynosi 3:1. *Stella octangula* to wielościan gwiaździsty utworzony ze wspomnianych czworościanów foremnych wpisanych w sześciang w różny sposób, jako ich suma mnogościowa. Możemy wykazać, że objętość dwóch takich brył jak *Stella octangula* równa jest objętości sześciangu (na bazie którego zbudowana jest ta gwiaździsta bryła). Na koniec trudno nie wspomnieć o fakcie, że czworościan foremny, jako jedyna z brył platońskich, posiada bryłę dualną do siebie (wielościan dualny – wielościan zbudowany w ten sposób, że wierzchołek wielościanu dualnego leży w środku ciężkości ściany wielościanu pierwotnego, a jego krawędzie powstają przez połączenie środków ciężkości dwóch sąsiednich ścian), będącą również czworościanem foremnym. Stosunek objętości czworościanu foremnego do objętości do niego dualnego to również 27:1.

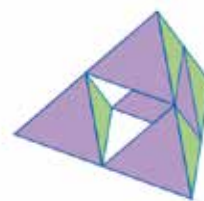
Wynalazca telefonu, Aleksander Graham Bell, interesował się lotnictwem – skonstruowaniem maszyny latającej napędzanej silnikiem. Prowadził badania, w których wykorzystywał latawce. Cygnet (co w języku angielskim oznacza młodego łabędzia) był latawcem zbudowanym z 3 393 czworościennych komórek. Zarówno ten projekt, jak i następne – Cygnet II i Cygnet III (każdy z nich startował z wody) – nie odniosły spektakularnego sukcesu, ale pomysł zastosowania konstrukcji czworościennych z dwiema ścianami pokrytymi bordowym jedwabiem był bardzo nowatorski. Cygnet I wzniósł się na wysokość 51 metrów nad poziomem morza⁸.

Richarda Buckminstera Fullera, amerykańskiego architekta, kojarzymy z fulerenami – cząsteczkami węgla, które swą nazwę otrzymały w efekcie skojarzenia z kopułami geodezyjnymi zaprojektowanymi właśnie przez Fullera. Już w tych budowlach pojawiają się trójkąty traktowane przez konstruktora jako podstawowa jednostka wszelkiej struktury. Czwościan foremny – bryła, której cztery ściany są przystającymi trójkątami równobocznymi, był natomiast dla Fullera podstawową jednostką objętości. Nasza nauka, matematyka, opiera się na ortogonalnym układzie współrzędnych. Podstawową jednostką objętości jest centymetr sześcienny czy metr sześcienny. Moim edukacyjnym narzędziem, które wykorzystuję często, tłumacząc i wizualizując uczniom jednostki objętości, jest sześcienna kostka Rubika. Fuller dostrzegł bogactwo czworościanu uważając, że natura

nie działa w sposób równoległy: *Nature is not employing the three dimensional, omniinterperpendicular, parallel frame of the XYZ axial coordinates of academic science... Nature does not operate in parallel.*⁹ Twierdził, że opis świata za pomocą trzech osi ustawionych względem siebie tak, jak krawędzie wychodzące z wierzchołka czworościanu foremnego, pod kątem 60 stopni, jest lepszym sposobem opisu rzeczywistości, biorąc pod uwagę wzajemne powiązania strukturalne natury: *This matrix constitutes an array of equilateral triangles that corresponds with the comprehensive coordination of nature's most economical, most comfortable, structural interrelationships employing 60-degree association and disassociation.* Związek kształtu bryły, geometrii, z naturą opisał w książce *SYNERGETICS Explorations in the Geometry of Thinking*.

Czwościan foremny był na tyle idealną figurą dla Fullera, że wraz z innym architektem, Shoji Sadao dla Matsutaro Shoriki, zaprojektował pływające po Zatoce Tokijskiej miasto Triton w kształcie czworościanu foremnego. Każda krawędź wynosiłaby dwie mile długości. Miasto miało posiadać infrastrukturę, sklepy, szkoły¹⁰. Sama koncepcja czwościennego miasta zrodziła się wcześniej i nazywała się Tetrahedron City. Fuller był ekologiem. Ponieważ $\frac{3}{4}$ powierzchni Ziemi pokryta jest wodą, według niego zasadne było oszczędzanie terenów lądowych i osiedlanie się na wodzie¹¹.

Zakończę ten artykuł polskim akcentem. Piramida Sierpińskiego to bryła powstająca w nieskończonej liczbie kroków, w sposób analogiczny do budowy trójkąta Sierpińskiego. Na przykład z czworościanu foremnego wyjmujemy ośmiościan foremny (o objętości dwa razy mniejszej od danego czworościanu), który powstaje¹² przez odpowiednie połączenie środków krawędzi czworościanu¹³.

Rys. B. Kuna w Geo-Gebra)

Jest to krok pierwszy. W następnym kroku postępujemy podobnie w czterech pozostałych czworościanach. Operację kontynuujemy w nieskończoność. Otrzymujemy fraktal – obiekt samopodobny. Korzystając ze wzoru na sumę nieskończonego ciągu geometrycznego możemy pokazać, że objętość piramidy Sierpińskiego jest równa zero.

Gorąco zachęcam Państwa do pracy na lekcji matematyki z czworościanami foremnymi, wykorzystując ich bogactwo.

8 https://en.wikipedia.org/wiki/AEA_Cygnets

9 *SYNERGETICS Explorations in the Geometry of Thinking*, R. Buckminster Fuller in collaboration with E. J. Applewhite

10 <https://dodona.ugent.be/en/activities/457090985>

11 <https://www.behance.net/gallery/2971307/Richard-Buckminster-Fuller-Triton-City-project>

12 jak w Przykładzie 6. <https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/D1A5wgPaI>

13 <http://www.matematyka.wroc.pl/doniesienia/piramida-sierpinskiego>

Współczesna nauka małego człowieka (6-8 lat)

Aleksandra Drewicz-Pesta

Pewnie niejednen nauczyciel zastanawiał się, jakie metody wdrożyć w swojej pracy, aby nauka była przyjemna i interesująca. W dobie komputeryzacji oraz ciągłego przebodźcowania dzieci, często spotykamy się z brakiem zainteresowania tematem lekcyjnym lub szybkim spadkiem koncentracji. Jak sobie z tym poradzić? Jak sprawić, aby lekcje były ciekawe i angażujące uczniów? Po pierwsze powinniśmy zastanowić się nad poziomem skupienia uwagi dzieci. Wiele z nich jest przebodźcowanych, a co za tym idzie – zmęczonych, czy to poprzez granie w gry komputerowe, nadmierne oglądane telewizji, czy też uczestniczenie w bardzo wielu zajęciach dodatkowych. To wszystko powoduje, że uczeń nie jest zainteresowany zwykłą lekcją w ławce.

Na pomoc przychodzą różnego rodzaju pozycje książkowe oraz audiobooki, dzięki którym możemy przywrócić skupienie uwagi oraz wyciszyć grupę. Mam tu na myśli m.in. znaną wielu nauczycielom książkę Eline Snel *Moja Supermoc, uważność i spokój żabki*. Ćwiczenia oddechowe dobrze wprowadzić przed rozpoczęciem zajęć lub w ich trakcie, kiedy skupienie uwagi maleje (5- lub 10-minutowa przerwa, aby przywrócić harmonię w klasie). Zabawy wyciszające to aktywności typu *Posłuchaj, co słyszysz?* Może to być pozorna cisza, ale gwarantuję, że każdy skupi się innych dźwiękach, bo przecież nigdy nie ma całkowitej ciszy. Jeden uczeń usłyszy rozmowy zza ściany innej klasy, drugi – klimatyzację działającą w sali, kolejny – tykanie zegara, a jeszcze inny – burczenie w czyimś brzuchu. Kolejną propozycją jest joga dla dzieci. Nie trzeba być ekspertem, aby wykonać kilka prostych pozycji. Pomocą mogą okazać się książki Lauren Hoffmeier *Czas na jogę. Zula i sprytna*

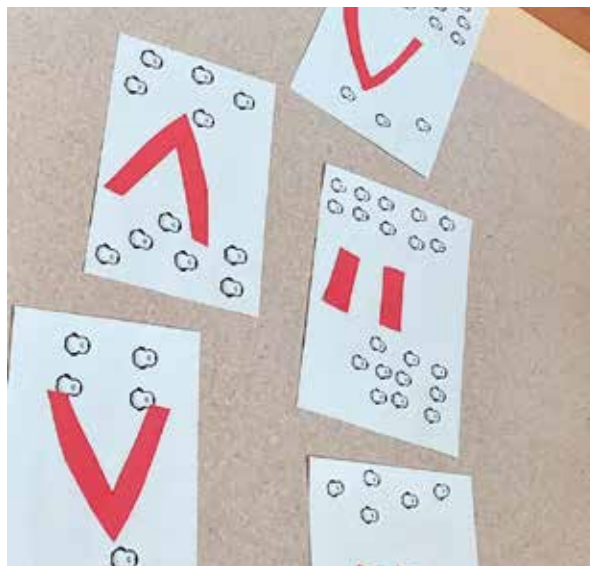
mucha oraz *Czas na jogę. Zula i przemyślana matka*. Dobrze, aby zabawy odbywały się na podłodze – wówczas ciało odpocznie od sztywnej pozycji siedzącej.

Skupianie uwagi to nie tylko wyciszanie, ale również pobudzanie naszego umysłu. Mam tu na myśli zabawy na spostrzegawczość (memory, dooble, znajdź pary itp.). Dobrze sprawdzają się też mandale, które wyciszają i pobudzają koncentrację. Warto jednak pamiętać, aby wszystkie proponowane zabawy mające wpłynąć na skupienie uwagi i wyciszenie, były krótkie oraz dostosowane do wieku dzieci. Optymalnie: 5-10 minut dla harmonii ciała i umysłu.

Kiedy grupa jest skupiona i wyciszona, możemy wrócić do zwyczajowego toku lekcji. Tu pojawia się ponownie pytanie: jakie metody wdrożyć, aby lekcja była ciekawa? Czy każda lekcja musi odbywać się w ławce? Z książką lub zeszytem? Otóż nie. Warto postawić na lekcje organizowane metodą stacijną. Przygotowanie nietypowych

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

lekcji 2-3 razy w miesiącu będzie bardzo atrakcyjne dla dzieci, zachęci ich do działania oraz współpracy. Podczas lekcji prowadzonych metodą stacijną możemy wprowadzić elementy z różnych edukacji, bazujących na wspólnym temacie: utrwalanie czytania, logicznego myślenia, dodawania i odejmowania albo rozwijanie zdolności plastyczno-technicznych czy muzycznych. Na przykład można omówić z dziećmi lekturę metodą stacijną.

Omawianie lektury *Zaczarowana zagroda* Aliny i Czesława Centkiewiczów:

- dzieci układają na mapie świata pingwiny w miejscu ich zamieszkania oraz w miejscu ich migracji;
- liczą pingwiny i układają znaki mniejszości, większości lub równości;
- tworzą postać pingwina z talerzyka papierowego i farb;

- układają nazwy części ciała pingwina na dużym plakacie;
- układają kolejność zdarzeń z lektury;
- grają w grę planszową/zręcznościową *Pingwiny na lodzie*;
- na zakończenie tańczą wspólny taniec *Och, jak przyjemnie w pingwina bawić się*.

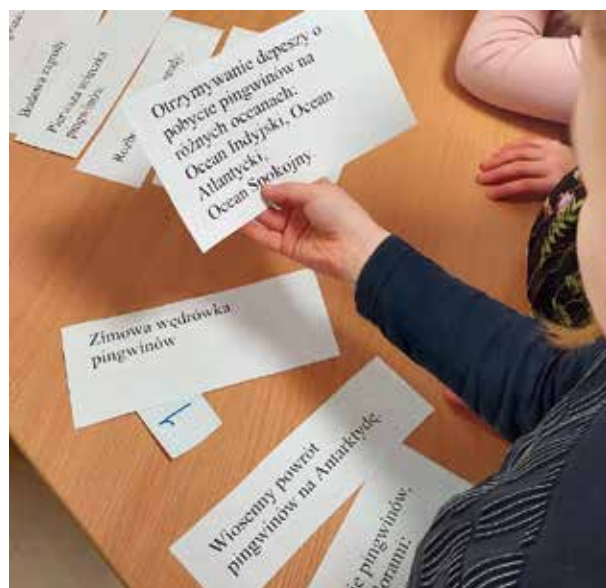
Oczywiście pomysłów na stacje może być dużo więcej, w zależności od tego, jakie edukacje chcemy zrealizować oraz jakie umiejętności chcemy rozwijać u uczniów.

Warto zamienić przykry obowiązek nauki w coś cieka-

Aleksandra Drewicz-Pesta – magister pedagogiki społecznej (Uniwersytet Gdański); nauczyciel mianowany z 8-letnim stażem pracy w przedszkolu oraz 2-letnim w szkole podstawowej; nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej w Szkole Podstawowej w Kowalach.

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Odwrócona lekcja – jak zaangażować uczniów w powodzenie zajęć

Karolina Robak

Kultura w klasie V szkoły podstawowej to autorskie, niestandardowe zajęcia interdyscyplinarne. Ich celem jest zainteresowanie uczniów i uczennic tematyką szeroko rozumianej kultury. W trakcie lekcji uczniowie i uczennice poznają normy oraz obyczaje obowiązujące w różnych kulturach oraz kręgach cywilizacyjnych. Podnoszenie świadomości różnic kulturowych jest sposobem na przeciwstawianie się dyskryminacji oraz uprzedzeniom. Zajęcia umożliwiają bliższe poznanie i nawiązanie pozytywnych relacji z przedstawicielami innych grup kulturowych. Jest to istotne, biorąc pod uwagę liczbę imigrantów w Polsce oraz całej Europie. Dzięki prawidłowemu posługiwaniu się znakami kulturowymi i ich odczytywaniu, uczniowie i uczennice sprawniej komunikują się w zróżnicowanych grupach społecznych. Format oraz koncepcja zajęć pozwalają na stosowanie różnorodnej metodologii oraz technik pracy.

Jednym z nowatorskich sposobów na ich prowadzenie jest odwrócenie lekcji. Tematem, który skojarzyłam z tą metodą, była historia i kultura mniejszości żydowskiej w Polsce.

Uczniowie i uczennice otrzymali dwa wydrukowane materiały do analizy w domu. Pierwszy stanowił kopię zdjęcia ze Statutu Kaliskiego, według Artura Szyka, które przedstawia typowe zawody wykonywane przez Żydów w okresie średniowiecza. Drugi materiał to krótka notatka o Statucie Kaliskim dostosowana przeze mnie do wieku oraz możliwości uczniów i uczennic klasy V. Pierwsze zadanie polegało na zidentyfikowaniu zawodów oraz zapisaniu ich nazw na odwrocie

kartki. Drugie – na przeczytaniu notatki i podkreśleniu zdań, które najlepiej wyjaśniają, czym był Statut Kaliski. Na wykonanie zadania młodzi ludzie mieli tydzień (zajęcia odbywały się raz w tygodniu). Wybrałam taki materiał, ponieważ zdjęcie/grafika/film przykuwają uwagę dziecka. Z kolei krótka notatka potrafi w zwięzły sposób przekazać najważniejsze informacje, a jej analiza nie wymaga wiele czasu. Łatwość zadania sprawia, że wejście w temat nie jest żmudną pracą i nastawia pozytywnie do jego pogłę-

Grę narracyjną Miasteczko Malki otrzymaliśmy w ramach realizacji projektu pt. *Muzeum w pudełku. Miasteczko Malki*, zorganizowanego przez Muzeum Historii Żydów Polskich Polin. W skład gry wchodzi: specjalnie zaprojektowana mapa, zdjęcia archiwalne oraz repliki obiektów z kolekcji Muzeum POLIN w postaci druków 3D, a także instrukcja gry, propozycja scenariusza lekcji, opisy zdjęć archiwalnych i słownik pojęć. W zakresie współpracy z Muzeum POLIN w szkole odbyły się dwa warsztaty przeprowadzone przed edukatora z Muzeum – dla nauczycieli oraz dla uczniów.

Fot. K. Robak

Fot. K. Robak

biania na lekcji. Byłam przekonana, że krótki, kolorowy oraz ciekawy materiał zainteresuje większość uczniów i uczennic. Nie pomyliłam się – niemalże cała klasa wykonała zadanie.

Lekcja rozpoczęła się wprowadzeniem dwóch pojęć: mniejszość narodowa i mniejszość etniczna. Następnie zarysowałam plan pracy na lekcji oraz temat: *Mniejszość żydowska w Polsce od XI wieku do II wojny światowej*. Opowiedziałam dzieciom legendę o początkach Żydów w Polsce, a następnie powiązałam przesłanie legendy (Polska będzie krajem, w której mniejszość żydowska zazna spokoju) ze Statutem Kaliskim, który jest pierwszym formalnym dokumentem nadającym przywileje tej mniejszości narodowej.

Następnie podzieliłam klasę na grupy i przeszliśmy w zespołach do gry narracyjnej W miasteczku Malki. Gra przenosi uczestników do Polski sprzed 100 lat, gdzie żyje obok siebie wiele mniejszości. Dzieci otrzymały swoje plansze do gry. Na środku sali, na stoliku, zostały ustawione artefakty oraz zdjęcia, które uczniowie i uczennice powinni obejrzeć/nazwać, aby przemieszczać się dalej w grze. Moją rolą było wspomaganie ich w poruszaniu się po planszy, tłumaczenie niektórych pojęć, rozwiewanie wątpliwości, udostępnianie przedmiotów oraz opowiadanie o nich. Uczniowie i uczennice wspólnie musieli podjąć decyzję o następnym kroku w grze oraz przekazywać sobie informacje uzyskane z materiałów zadanych do domu i tych z lekcji.

Metoda bardzo przypomina mi pracę na ćwiczeniach i konwersatoriach na studiach. Jestem zwolenniczką współodpowiedzialności uczniów za ich edukację. Prawie na każdej lekcji podkreślam jej rangę w procesie

uczenia się i znaczenie wspólnego wkładu w powodzenie zajęć. Metoda odwróconej lekcji bardzo mi się podoba, szczególnie, że uczniowie mogą weryfikować wzajemnie swoją wiedzę, a teorię przełożyć na praktykę. Zajęcia prowadzone w ten sposób nadają nauczycielowi nową rolę: mentora lub moderatora procesu lekcji. Lepiej też widzę swoich uczniów, jestem bardziej uważna na ich sposób uczenia się oraz braki, również w zakresie kompetencji miękkich. Wydaje mi się, że taka lekcja nie czyni uczniów biernymi odbiorcami transmisji nauczyciela, lecz współtwórcami swojej edukacji. Lekcja jest atrakcyjniejsza. Jediną trudnością jest zadawanie pracy do domu, ponieważ w koncepcji prowadzonych przeze mnie zajęć z zakresu kultury nie ma w ogóle prac domowych. Być może lepiej przygotowywać bardzo okrojone porcje materiału do domu lub poświęcać 10 minut we wstępie na poznanie nowych treści, do wykorzystania podczas zasadniczej części spotkania. Minusem zajęć z wykorzystaniem gry i możliwością swobodnego poruszania się jest duży hałas, czasami zakłócający zajęcia w sąsiedniej sali.

Karolina Robak – absolwentka Uniwersytetu Jagiellońskiego; nauczycielka mianowana w trakcie stażu na stopień nauczyciela dyplomowanego; bibliotekarka w Gdańskich Szkołach Autonomicznych; nauczycielka przedmiotu kultura w Gdańskiej Autonomicznej Szkole Podstawowej w latach 2016-2022; organizatorka wielu wydarzeń kulturalnych, stale poszukująca ciekawych metod pracy z dziećmi i młodzieżą; miłośniczka dobrej literatury oraz długich spacerów.

Dostosowanie warunków edukacyjnych dla uczniów zagrożonych niedostosowaniem społecznym i niedostosowanych społecznie w szkole podstawowej i ponadpodstawowej

Publikacja [dostępna nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/c2wlm>] skierowana jest do kadry pedagogicznej i ma na celu wsparcie w rozpoznawaniu potrzeb i tworzeniu warunków edukacyjnych przyjaznych uczniom zagrożonym niedostosowaniem społecznym i niedostosowanym społecznie w szkole podstawowej i szkole ponadpodstawowej. Autorki Ewa Zabłocka i Aleksandra Kleśta, dokładając wszelkich starań, zapoznają czytelnika z charakterystyką, funkcjonowaniem oraz środowiskiem rodzinnym uczniów zagrożonych niedostosowaniem społecznym i niedostosowanych społecznie. Pokazują m.in. strategię pracy na rzecz tychże uczniów, zachęcają do zapoznania się z różnymi modelami pracy z uczniami ze zróżnicowanymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi w systemach edukacyjnych na świecie. Zapraszamy do lektury.

źródło: www.ore.edu.pl

O jesieni inaczej – lekcja z tłumaczenia z języka hiszpańskiego na polski dla klasy VIII szkoły podstawowej i klas liceum

Anna Kwiatkowska

Po kilku latach prowadzenia podobnych do siebie tematycznie zajęć związanych ze świętem *Día de Los Muertos* pomyślałam, że czas na odmianę. Jak przeprowadzić jesienną lekcję na języku hiszpańskim w ciekawy sposób?

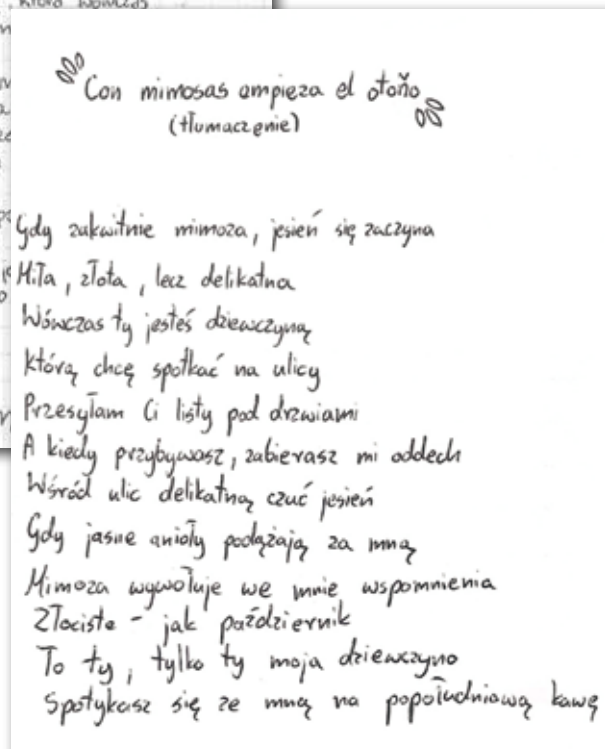
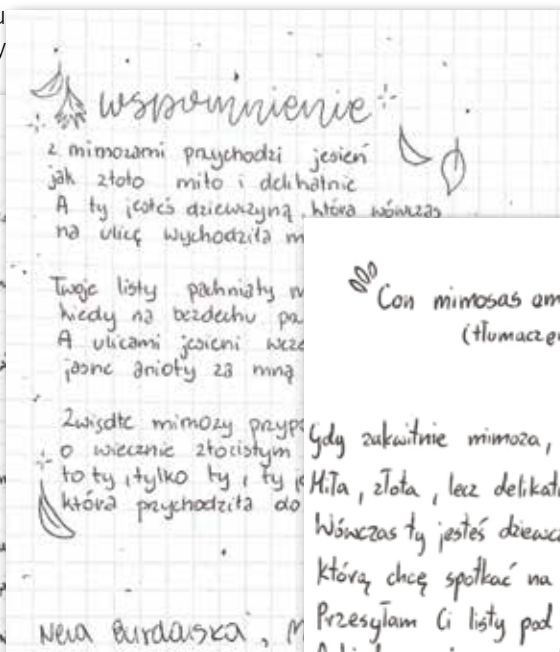
Jeden z moich ulubionych polskich wierszy to *Wspomnienie* Juliana Tuwima. Znalazłam w internecie, w *Antologii Poezji Polskiej* wydanej w Meksyku, tłumaczenie tego wiersza na język hiszpański – pod tytułem *Recuerdo*, autorstwa Luisa Melgarejo.

Podczas lekcji rozdałam uczniom hiszpańskie teksty *Recuerdo* nie mówiąc, że jest to przekład polskiego wiersza i wyjaśniłam, że będziemy tłumaczyć poezję.

Zaczęliśmy od podkreślenia rzeczowników. Mimo że tekst jest w pewnym stopniu skomplikowany, rzeczowniki były

raczej proste do przetłumaczenia (*el otoño* – jesień / *el encuentro* – spotkanie / *las cartas* – listy / *los ángeles* – anioły / *la muchacha* – dziewczyna / *la luna* – księżyc). Przetłumaczone rzeczowniki pozwoliły określić rodzaj poezji: poezja miłosna. Wyjaśniliśmy sobie, co to za kwiat mimoza, jak wygląda i jakie przerośnięte znaczenia może przywoływać.

Poprosiłam, żeby uczniowie dobrali się w grupy 2- lub 3-osobowe, rozdałam słowniki i zaczęliśmy tłumaczyć pierwszą zwrotkę. Dla niektórych było to zadanie oczywiste, raczej proste, ale niektóre osoby miały problemy – trudność spr-

WSPOMNIENIE

Mimozami jesień się zaczyna,
Złotawa, krucha i miła.
To ty, to ty jesteś ta dziewczyna,
Która do mnie na ulicę wychodziła.

Od twoich listów pachniało w sieni,
Gdy wracał zdyszany ze szkoły,
A po ulicach w lekkiej jesieni
Fruwały za mną jasne anioły.

Mimozami zwiędłość przypomina
Nieśmiertelnik żółty — październik.
To ty, to ty, moja jedyna,
Przychodziłaś wieczorem

Z przemodlenia, z przeom
W parku płakałem szeptał
Młodzik z chmurek prześw
Od mimozy złotej — mając

Ach, czuły mi, przemiły mi
Zasypiałem z nim gasnący.
W snach dawnymi bawiąc
Jak tą złotą, jak tą wonną v

wiało im przede wszystkim poukładanie wyrazów w poetycki przekaz. Dobrze w tym momencie dodać, że nie robimy wiernego tłumaczenia; jeśli coś wydaje się być dziwne lub niezrozumiałe, próbujemy opisać to słowami, które są nam bliskie.

Aby praca na lekcji przebiegała sprawniej, przygotowałam prezentację dotyczącą *vocabulario* i wyświetlałam ją stopniowo, kiedy widziałam, że uczniowie wykonali już pewien etap pracy własnej związanej z tłumaczeniem, np. przetłoczyli pierwszą zwrotkę. W wierszu pojawiały się formy czasu przeszłego, którego jeszcze nie omawialiśmy, więc jeden slajd mojej prezentacji dotyczył właśnie tego zagadnienia.

Ciekawa okazała się rozmowa o znaczeniu słowa *las mimosas* – mimozy. Niektórzy uczniowie znali określenie, że ktoś jest mimozą, ale nie wiedzieli, jak wygląda ten kwiat i że nazywany jest również nawłocią. Tu można nawiązać do tytułu rozdziału *Przedwiośnia* Stefana Żeromskiego: *Nawłóć* – to ten sam kwiat o delikatnych, żółtych lub białych kwiatach.

Paulina Daryga MAULO

Mimozami rozpoczyna się jesień,
takie z Tota, miła i delikatna.
Jesteś ty, dziewczyna, która wchodziła
na moje spotkanie ulicy, przychodziła.

Twoimi listami pachniało w moich dniach,
gdy ja bez celu przybywałem.
A na ulicach lekkiej jesieni,
za mną, godziły jasne anioły.

Mimozami zwiędłość przypomina
nieśmiertelnik żółty, październik.
I jesteś ty, sama, dziewczyna,
która przychodziła wieczorem do kawiarni.

Przez chmury księżyc wyglądał,

mimozami z Totażymi,
Tem, nyczerpanym

no.
i nadzieją.
zmieniałą brnąć się,
psuizem.

Z mimozami zaczyna się jesień
Tak delikatnie jak słońce i miłość
Ty jesteś ta dziewczyna, która
Przychodziła na ulicę, na spotkanie

Twoje listy pachniały mi w dniach,
kiedy ja bez celu przybywałem
I ulicami pełnymi wczesnej jesieni
Podziaty za mną, jasne anioły

Z mimozami, ta zwiędłość przypomina mi
nieśmiertelnik żółty, październik
I ty jesteś, tylko ty, ta dziewczyna,
która przychodziła do kawiarni wieczorem

Maja Umanńska Za

Po odczytaniu naszych tłumaczeń pokazałam uczniom oryginał i porównywalimy klasowe wersje do oryginalnego *Wspomnienia* Juliana Tuwima. Oprócz ćwiczenia językowego lekcja była również nauką pracy w grupach, a także okazją do zabawy i śmiechu podczas tłumaczenia oraz odczytywania gotowych utworów. Na koniec posłuchaliśmy również wykonania tego tekstu jako piosenki – w interpretacji Czesława Niemena.

Planując podobne zajęcia, można ograniczyć się do tłumaczenia trzech zwrotek, szczególnie w klasach matematycznych. Lekcja ta sprawdza się bardzo dobrze w oddziałach humanistycznych – jest pewną odmianą i ciekawą jesienną propozycją językową.

Anna Kwiatkowska – nauczyciel języka hiszpańskiego w Uniwersyteckim Liceum Ogólnokształcącym w Gdańsku.

Ptaki w twórczości ludowej jako źródło inspiracji plastycznej na przykładzie Nadleśnictwa Kolbudy

Anna Flis

Jaki to ptak? Wróży pieniądze. / Zapowiada gości. / Kradnie kosztowności.
/ Przynosi wiadomości. / Przynosi dzieci. / Zapowiada deszcz. / Wybiera się
za morze. / Jest symbolem miłości. / Przepowiada mrozy
i zamiecie śnieżne. / Zapowiada żniwa. / Jest doktorem drzew. / Wróży
śmierć domownika. / Jest przyjacielem rolników. / Bywa nazywany
trzęsidupką. / Jest spragniony. / Straszy kaszubskie dzieci.
Na te i inne pytania poszukamy odpowiedzi w przekazach ludowych.

Każdy dzień jest dobry, aby zauważyć naszych skrzydlatych przyjaciół, bo jedne przylatują, inne odlatują, a jeszcze inne pozostają z nami przez cały rok. Są też wyjątkowe dni w kalendarzu, takie jak: 1 kwietnia – Międzynarodowy Dzień Ptaków, 13 maja – Dzień Ptaków Wędrujących, 31 maja – Dzień Bociana czy 1 i 2 października – Europejskie Dni Ptaków. W prawie wszystkich kulturach ptak jest postrzegany pozytywnie, przede wszystkim jako symbol ludzkiej duszy. Zdarzają się ptaki, które budzą strach, są złowieszcze, jednak w większości mamy do czynienia z pozytywnymi skoja-

zzeniami. Ptaki mogą symbolizować Chrystusa, bywają też atrybutami świętych (np.: św. Augustyna, św. Tomasza z Akwinu, św. Ekspedy, św. Huberta, św. Marcina z Tours, św. Jan Ewangelisty, św. Franciszka z Asyżu oraz św. Benedykta z Nursji). Są wszechobecne w sztuce – znajdujemy ich wiele w przedstawieniach literackich, muzycznych czy ikonograficznych. Przywołują różne skojarzenia, łączą sfery natury, sztuki, nauki i wyobraźni. Ptaki mogą być źródłem przeżyć estetycznych poprzez swój śpiew, finezję zachowań i wygląd. Mądrość ludowa zawarta w przysłowiu to skarbnica przepowiedni, rad i wskazówek.

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Niektóre z nich są stwierdzeniami, komentarzami stanu rzeczywistego, inne wydają się być oznaką fatalizmu, ale niemal wszystkie wpisują się w rytm pracy rolnika, porządek natury i zawierają informacje pomagające mnożyć dobra i minimalizować straty – dają wskazówki, kiedy przystąpić do konkretnych działań rolniczych. To efekt wieloletnich obserwacji przyrody, potwierdzonych i wynikających z cyklu życia (zob. *Ptaki w literaturze, kulturze, języku i mediach*, Wydawnictwo Naukowe IKR(i) BL, tom III, Siedlce 2020).

Ptaki są obecne w mojej pracy dydaktycznej. Stworzyłam wystawę z wyrzeźbionymi przez siebie ptakami występującymi w Nadleśnictwie Kolbudy. Przy-

gotowałam książeczkę edukacyjną z motywami ptaków, które występują w przysłowia, legendach i przyśpiewkach (w tym także kaszubskich) pt. *Ptaki w twórczości ludowej jako źródło inspiracji plastycznej na przykładzie Nadleśnictwa Kolbudy* (z miejscem na twórczość własną uczniów) z zapytaniem: jaki to ptak...? Uważam, że można promować Kaszuby i najbliższy region przez przybliżenie przyrody, którą warto poznać, zachwycić się oraz inspirować plastycznie, muzycznie i literacko. Sprzyja to ochronie środowiska poprzez wychowanie w ekologii oraz budowaniu poczucia tożsamości i związku z konkretnym miejscem. Uczniowie nie znali porzekadeł ani symboli związanych z ptakami. Mój projekt pozwoli zachować ciągłość międzypokoleniową i zaciekawi młodych ludzi mądrością naszych przodków, którzy żyli w zgodzie z przyrodą. Uczniowie na lekcji plastyki rysowali ptaki i robili *ptaki-cudaki* – do kawałka patyka przyklejali piórka przy dźwiękach wyśpiewanych przez ptaki oraz przy zabawie z naśladowaniem ptasich trelów. Ludzie czują się spokojniejsi, gdy słyszą ptaki, ponieważ przez tysiące lat ptaki śpiewały, gdy były bezpieczne, a kiedy przestawały, był to powód do niepokoju. Ptaki są naturalnym budzikiem – zaczynają odzywać się o świcie, a ich głosy stymulują nasz umysł (zob. O. Drenda, *Ćwierkać, świstać i pimpilić*, Kwartalnik „Przekrój”). Dzieci wykazują wrażliwość na bodźce płynące z otaczającego nas świata. Przyroda i kontakt z nią inspirowały do twórczości plastycznej, jest formą terapeutyczną, łagodzi emocje i skłania do antropologicznej refleksji nad podstawowym zagadnieniem w etnologii: relacją pomiędzy kulturą a naturą.

Na przestrzeni wieków przez obserwację ptaków na polskiej wsi powstało wiele dzieł artystycznych, metafor i przysłów. Ptaki fascynowały człowieka śpiewem, barwnym upierzeniem i umiejętnością latania; te niebiańskie istoty były łącznikiem między światem żywych i umarłych. Przepiórka to ptak nierozłącznie związany ze żniwami; sokół, kukułka, i sowa pojawiają się w pieśniach miłosnych; w tradycyjnych utworach występują: stówek, skowronek, wrona...

Fot. Archiwum szkolne

Bocian – zwiastun wiosny i wszelkiego dobrodziejstwa. No, kiedy tyle było stworzone różnych stworzeń, to Panu Bogu się wydawało, że te gady są brzydkie, niepotrzebne. I zebrał wszystkie do olbrzymiego worka, skórzanego i polecił [...] bocianowi, żeby zaniósł do przepaści i rzucił, żeby to nigdzie się nie rozlało. Ale bocian był ciekawy, co to tak się rusza, tam w środku? Leciał, leciał, ale wreszcie był zmęczony. Usiadł i mówi: «Zrobię małą szparkę i zobaczę, co to jest». Zaczął dziobem rozmotywać tam ten, ten wór i jak się to później rozleciało, worek się rozwiązał i to się rozleciało. Bocian zaczął łąpać – to na nic, nic nie pomogło. I od tamtego czasu gady są na świecie. [...] no i wtedy słyszy głos: «Bocianie! Mówiłem, że masz nie oglądać do worka, a ty się [...] nie postuchałeś». I bocian się zawstydził, i nogi zrobiły się czerwone, i dziób ze wstydu. I zbiera te gady do dzisiejszego dnia i do końca świata będzie zbierał. Powszechnie znane oraz przekazywane dzieciom (zazwyczaj przez osoby starsze) są opowieści o tym, że bociany przynoszą dzieci. Na Kaszubach mówi się: *Gdy spotka go krzywda, to polecą do słońca po ogień i na skrzydłach go sprowadzi.* A także: *Widzisz bociana w wodzie, nie myśl o pogodzie.*

Skowronek – sprzymierzeniec rolników. Od dawna też wiązano tego ptaka z pracą na roli, wierzą, że Bóg stworzył go z grudki ziemi, na którą padł pot Adama; pierwszy człowiek podniósł ją do góry, podrzucił i zaświergotał ptaszek, aby swoim pięknym śpiewem umilać rolnikowi jego trudną pracę. Według opowieści miało się to wydarzyć wtedy, gdy Adam opuścił raj i musiał ciężko pracować. Skowronek od tej pory jest przyjacielem rolników.

Jaskółki – wróżyły o pogodzie. Jeśli latały wysoko, wróżyło to dobrą pogodę. Natomiast jeśli poruszały się nisko nad ziemią, to miał spaść deszcz. W gospodarstwie, w którym gnieźdzą się jaskółki, zawsze miało się darzyć i panować szczęście. *Gdy jaskółka loty zniży, deszcz się do nas zbliży. Mówiły jaskółki, że niedobre są spółki.*

Puszczyk – symbol mądrości i nauki. Puszczyk, gatunek z rzędu sów, był postrzegany jako ptak tajemniczy i napawający grozą. Swoim krzykiem mógł zwiastować dobre lub złe nowiny. Gdy w pohukiwaniu puszczyka usłyszano słowo *pójdź*, oznaczało to śmierć – głos ten miał zabierać kogoś na drugi brzeg. Gdy zaś w głosie ptaka słyszano *powij* lub *kołys*, oznaczało to ciężkę i narodziny dziecka. W wielu ludowych opowieściach sowa jest symbolem mądrości i nauki. Generalnie przeważało jednak pierwsze skojarzenie – ptak ten był utożsamiany ze śmiercią oraz strachem. Potęgowały to okoliczności, w jakich spotykano i słyszano puszczyka: noc, tajemnicza sceneria, zadrzewione cmentarze, opuszczone gospodarstwa itp. *Sowa na dachu kwili, umrzeć komuś po chwili. Sowa mądra głowa.*

Kukułka – ptasia wróżbitka, zwiastun wiosny i pieniędzy. Kukułka zajmuje szczególne miejsce w polskiej kulturze tradycyjnej. Na wschodnich terenach zwana jest zazulą lub zazulką. Budziła w człowieku lekki niepokój, przypuszczano także, iż ma szczególny dar wróżenia. Do dziś dość powszechnie panuje przekonanie, że pierwsze wiosenne kukanie tego ptaka może zapewnić obfitość pieniędzy – jeśli człowiek ma przy sobie choć jedną monetę. Kukułka swoim głosem może również przepowiedzieć, ile lat życia pozostało człowiekowi.

Sroka – przynosi wiadomości i zwiastuje gości; złodziejka kosztowności. Sroka jest postrzegana jako inteligentny, sprytny, a wręcz przebiegły ptak. Potrafi wykraść z gospodarstwa błyszczące, zazwyczaj cenne przedmioty. Według wierzeń skrzeczająca sroka informuje o przybyciu gości lub mających nadejść istotnych wydarzeniach. *Złapać dwie sroki za ogon.*

Kruki i wrony – budziły niepokój. Kojarzyły się ze śmiercią, żałobą i wojną ze względu na chrapliwy głos oraz czarne upierzenie. Uważano ich obecność za złą wróżbę. *Kruk krukowi oka nie wykole. Jeśli wszedłeś między wrony, musisz krakać jak i one.*

Orzeł bielik – szlachetny wojownik. W większości państw uznawany jest za wyjątkowo odważnego; synonim wojownika, ptaka królewskiego. Pojawił się w godtach narodowych wielu krajów. *Lech, Czech i Rus: Niezwykły widok zachwyił braci, szczególnie zaś ujęt serce Lecha. Na jednym z pagórków bracia dostrzegli ogromny, rozłożysty dąb, a na nim swoje gniazdo zbudował biały orzeł. Ten piękny ptak, na widok zbliżających się ludzi, rozpostarł skrzydła i wzbił się w powietrze. Rus pochwyił za łuk, jednak Lech powstrzymał go, gdyż uznał to za znak, by tu osić na stałe i założyć swój gród. Biały orzeł, którego widział na tle zachodzącego purpurą słońca, obrat sobie Lech za godło państwa, zaś gród, który zbudował w tym miejscu, nazwał Gniezmem.*

Drozd – meteorolog. Od wieków w Europie wierzono, że śpiew drozda zwiastuje deszcz.

Gołąb – symbol miłości i pokoju. Uważany za postać dobrej nowiny. *Kochają się jak dwa gołąbki.*

Łąbędź – symbol miłości, tajemnicy, smutku i piękna. Z tym swoim milczącym, tajemniczym i pełnym wdzięku spojrzeniem, zajmuje ważne miejsce w kaszubskiej literaturze. Kaszubska legenda: (...) *Barmin uwięził Damrokę w Zamkowej Gorze... Burza trwała cały dzień. Szczególną trwogę budziła w mieszkance zamkowej wieży Damroce. Nagle Damroka usłyszała wielki szum i z trzaskiem otworzyły się okna. Na środku komnaty stanęły dwa łąbędzie. Księżniczka domyśliła się, kto je przysłał. Usiadła na jednym z nich, objęła za szyję i trzymała z całych sił. Ptaki uniosły się w powietrze. Szum zaniepokoił załogę zamku. Kilku wojowników wybiegło na podwórze. Gdy Barnim ujrzał ptaki, natychmiast*

rozkazał do nich strzelać. «Uważajcie na Damrokę! Nie zróbcie jej krzywdy!» próbował przekrzyknąć wichurę. Ale ptaki mknęły jak zaczarowane i szybko znalazły się poza zasięgiem strzał. Niedługo potem burza ucichła. Pod wieczór Darostawa ujrzała na niebie upragniony widok, nadlatywały dwa łąbędzie, a z nimi Damroka.

Sójka – jest strażniczką lasu. Ostrzega przed intruzem. *Wybiera się jak sójka za morze.*

Jemiołuszka i gil – zapowiadały ochłodzenie, mrozy oraz zamiecie śnieżne.

Przepiórka – jej głos odczytywano jako sygnał do rozpoczęcia zniszczenia. *Przepióreczki śpiewanie, deszczu zwiastowanie. Uciekła mi przepióreczka w proso, a ja za nią, nieboraczek, boso...*

Wróbel – *Lepszy wróbel w garści niż gołąb na dachu.*

Dzięcioł – jest doktorem drzew.

Kaczka – *Kiedy kaczka pleszcze, na pewno będą deszcze.*

Kos – *Gwiżdże na jedlinę, jutro nas deszcz nie minie.*

Pliszka siwa – nazywana pastuszką/trzęsidupką. Lata blisko zwierząt gospodarskich na pastwisku. *Każda pliszka swój ogonek chwali.*

Kania – postrach niegrzecznych dzieci. Jest wiecznie spragniona i sprowadza na manowce. *Kania – rude, wredne ptaszysko. Tak mawiają. Ciągłe spragnione, lata wokółko i woła: „piiić”. Dobrze mu tak, niech ma za swoje. Bo kiedyś, przed laty, jak nastąpiła susza, to leniwy ptak nie chciał pomóc. Poszły zwierzęta do Pana Boga, prosić o wodę. Dobry Bóg wskazał miejsce, gdzie należy kopać studnię. I kopały wszystkie zwierzęta, zgodnie... Wszystkie oprócz kani, której się nie chciało. Mówiła, że nie chce sobie nóg pobrudzić. I ukarał ją Bóg, skazał na wieczne pragnienie. Bo rudzielec może pić wodę, ale tylko tą, która po deszczu zbiera się w szczelinach kamieni. Żadnej innej. Cierpi więc ptaszysko, gdy nie pada przez dłuższy czas. Uciekajcie dzieci, bo kania na was leci!*

źródło Wikipedia

Anna Flis – nauczyciel plastyki w Szkole Podstawowej w Kowalach, aktorka i rzeźbiarka; jej pasją jest rzeźba w drewnie, zdjęcia prac można zobaczyć w kwartalniku „Neony – Tożsamość”; wciąż poszukuje nowych metod pracy, które byłyby dla uczniów terapią przez sztukę.

Zeszyt lekturowy – cz. II

Ukazał się Zeszyt lekturowy dla klas IV-VI. Język polski dla obcokrajowców i nie tylko. Można go pobierać bezpłatnie ze strony Fundacji Razem w Polsce: <https://tiny.pl/c2p86>. Piękne sketchnotki przygotował niezwykle uzdolniony duet: Iza Banaszczyk i Marta Jankowska. Zadania glottodydaktyczne opracował zespół w składzie: Ola Dobke, Iwona Skorecka, Katarzyna Swystun i Wojciech Kozłowski. Autorom gratulujemy publikacji, a Państwa zachęcamy do korzystania z niej. O cz. I Zeszytu... pisaliśmy w nr 116 „Edukacji Pomorskiej”.

S.K.-M.

Zapraszam do teatrzyku kamishibai

Tatiana Synowiecka

Czytelniczki i czytelnicy „Edukacji Pomorskiej” to z pewnością nauczycielki i nauczyciele obeznani z nowinkami dydaktycznymi, jednak na wypadek, gdyby ten artykuł wpadł w oko nowicuszom, zaczęły swój tekst od krótkich informacji wstępnych o teatrzyku kamishibai.

Fot. Archiwum szkolne

Trochę historii

Ta popularna obecnie w polskich szkołach forma wzbogacania czy uatrakcyjniania procesu edukacyjnego narodziła się w Japonii już w XII w. Wędrowni mnisi buddyjscy tworzyli papierowe lub jedwabne rulony czy też plansze, na których znajdowały się rysunki zawierające pouczające historie, których odbiorcami byli niepiśmienni wieśniacy. Przez kilka stuleci sztuka ta była zapomniana i odrodziła się na początku XX w., kiedy kino dźwiękowe odesłało do lamusa filmy nieme, co oznaczało utratę pracy dla lektorów zatrudnianych przy ich wyświetlaniu. Znaleźli oni sobie nowe zajęcie: objeżdżali wsie, miasta i miasteczka na rowerach, na których umocowane były drewniane skrzynki stanowiące teatrzyk. Zatrzymywali się w dowolnym miejscu sprzyjającym zebraniu się grupy ludzi, obwieszczali swoje przybycie, otwierali drewniane pudło przymocowane do roweru i spektakl się rozpoczął. Przyciągali na swoje występy także poprzez sprzedaż drobnych słodyczy, jednak największy entuzjazm widowni wywoływały opowiadane przez nich z odpowiednią dozą dramatyzmu ciekawe historie, nierzadko inspirowane japońskim folklorem. Dość intensywny rozwój teatrzyków obrazkowych przypadł na lata kryzysu: dla jednych był okazją do skromnego zarobku, a dla innych – do niezbyt kosztownej rozrywki. Po II wojnie światowej uliczne teatrzyki stały się formą integracji społecznej, dawały też

chwile radości i wytchnienia strauumatyzowanemu społeczeństwu, a gdy dostrzeżono ich edukacyjny oraz wychowawczy potencjał, zawiązały się pierwsze stowarzyszenia upowszechniające tę sztukę. Na przełomie XX i XXI w. *papierowym teatrem* zainteresowali się nauczyciele w wielu miejscach na świecie, także w Polsce.

Czym jest teatrzyk kamishibai?

Na teatrzyk składa się drewniana, otwierana skrzynka oraz plansze z ilustracjami po jednej i napisami po drugiej stronie, inaczej nazywane kartami narracyjno-obrazkowymi. Istotne technicznie jest to, że na odwrocie ilustracji nr 1. jest tekst do ilustracji nr 2. itd. – więc muszą być one zawsze odpowiednio ułożone. Pudłko ustawia się tak, by widzowie oglądali rysunek. Prowadzący widzi miniaturę ilustracji oraz odczytuje umieszczony z tyłu napis, który się do niej odnosi. Jedna historia składa się zazwyczaj z kilkunastu arkuszy, skrzynka jest przenośna i lekka – można ją bez problemu zabrać do sali lekcyjnej i ustawić w dowolnym miejscu.

W Polsce istnieją formalne i nieformalne grupy promujące teatrzyk kamishibai, nauczyciele mogą szkolić się w zakresie stosowania na lekcjach tej metody w ośrodkach doskonalenia zawodowego (ja brałam udział w inspirowanym spotkaniu z panią Dominiką Ringwelską z PCEN w Gdańsku), a w Internecie jest mnóstwo materiałów

pomocniczych. Wśród pedagogów sięgających po teatrzyk dominują nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej, świetlice szkolnej czy biblioteki oraz poloniści, angliści (dostępne są plansze po angielsku), a nawet pedagodzy oraz terapeuci. Gotowe zestawy można kupić od kilku wydawnictw obecnych na rynku książek i pomocy naukowych.

Walory edukacyjne

Kiedy nasi uczniowie są widzami teatrzyku, mimo że pozostają dość bierni, nabywają cennych umiejętności: trenują skupianie i utrzymywanie uwagi, słuchają wzorowego odczytania tekstu, pobudzają swoją wyobraźnię, uczą się śledzić fabułę i dostrzegać jej logikę, a także wyróżniać inne elementy świata przedstawionego. W trakcie omówienia mini spektaklu dzieci doskonają umiejętność wypowiedzenia się, wyrażania własnej opinii, argumentowania, np. co im się podobało lub najbardziej zaintrygowało. Za namową nauczyciela mogą też pokusić się o działania twórcze: stworzenie alternatywnej wersji opowieści lub jej dalszego ciągu.

Innego rodzaju korzyści nasi podopieczni odniosą, gdy sami spróbują zaprezentować teatrzyk, np. udoskonalią technikę czytania z uwzględnieniem tempa, głośności, dykcji, ekspresji itp. Przy prezentacji dobrze znanego tekstu, np. baśni, odważni i chętni uczniowie mogą nie czytać gotowych napisów tylko improwizować. I tu też otwiera się pole do popisu, gdyż w grę wchodzi w miarę wierne odtworzenie fabuły własnymi słowami lub jej zmodyfikowanie, np. poprzez wprowadzenie elementów komizmu czy stylizację językową.

Najbardziej angażującym wydaje się jednak stworzenie przez uczniów i zaprezentowanie własnej historii – jest to możliwe, gdyż wydawnictwa oferują w sprzedaży czyste plansze z odpowiednio sztywnej tektury w formacie A3. Praca nad takim projektem wymaga podziału czynności między mniejsze grupy, więc uczy także współpracy i odpowiedzialności za powierzone zadanie.

Wszystkie rodzaje aktywności kształtują potrzeby kulturalne dzieci oraz rozwijają ich wrażliwość na sztukę. Mali widzowie czy twórcy teatrzyku kamishibai mogą być w przyszłości zapalonymi teatromanami lub teatralnymi artystami.

Opis szkolnego przedsięwzięcia

Szkoła Podstawowa nr 86 w Gdańsku-Łostowicach, w której pracuję, nosi od kilku lat zaszczytne imię profesora Jerzego Sampa, który był historykiem, znawcą kultury Gdańska i Pomorza, wykładowcą Uniwersytetu Gdańskiego, publicystą, pisarzem oraz autorem pięknych legend, np. zebranych w tomie pt. *Uczta stulecia*. Co roku 23 marca, w rocznicę jego urodzin, obchodzimy Dzień Patrona. Staramy się zaproponować uczniom atrakcyjne, angażujące działania. W minionym roku szkolnym klasy V pod okiem polonistek i nauczycieli plastyki przygotowały plansze do teatrzyku kamishibai na podstawie wymienionego powyżej zbioru legend.

Każda klasa otrzymała do opracowania inny tekst – w przypadku moich uczniów był to utwór *Żaby i kruk*. Najpierw na lek-

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

cji j. polskiego odczytaliśmy i omówiliśmy tekst, a następnie stworzyliśmy ramowy plan wydarzeń składający się z ok. 10 punktów. Następnie podczas zajęć warsztatowych uczniowie zostali podzieleni na pary – każda para miała za zadanie narysować ilustrację do jednego punktu planu (należy też pamiętać o stronie tytułowej!). Przed przystąpieniem do działań plastycznych poczyniono uzgodnienia, dzięki którym całość uzyskała spójność wizualną – główne postacie, które występują na kilku kartach, muszą mieć z grubsza podobny wygląd (sylwetka, włosy, twarz, strój); jeśli na kilku kartach akcja dzieje się w tym samym miejscu, też trzeba ustalić elementy i kolory powtarzalne. Dzięki pani plastyczce uczniowie poznali techniczne zasady tworzenia plansz – należy zwrócić uwagę, że skrzynka teatrzyku ma boczne obramowania, więc rysunek musi je uwzględniać, istotne szczegóły nie mogą być przez nie zakryte. Inna ważna sprawa to zastosowanie tych samych materiałów plastycznych: podobnych kredek czy pisaków.

Rysowanie trwało przez dwie godziny. W niektórych parach trafiły się duże talenty plastyczne, dzięki którym efekt końcowy był dość profesjonalny, inne obrazki urzekały dziecięcą prostotą. Po drugiej stronie plansz umieściliśmy odpowiedni kilkuzdaniowy tekst powstały na bazie planu wydarzeń, uwzględniający szczegóły rysunku. Przyznam, że przyporządkowanie tekstów do odpowiednich plansz sprawiło mi trochę kłopotu, ale uczniowie *załapali* system numeracji i wszystko się nam udało. Gotowe obrazki zostały zalaminowane, żeby nie brudziły się ani nie niszczyły, a na koniec otrzymały naklejki z kolejnymi numerami, żeby było łatwo uporządkować zestaw przed prezentacją.

Kiedy komplet był gotowy, chętni uczniowie dobrali się w trzyosobowe grupy i rozpoczęli próby do zaprezentowania teatrzyku. Mini spektakle odbyły się: na zebraniu rodziców, w sekretariacie szkoły, w kilku klasach młodszych – piątoklasiści chętnie odwiedzali swoje wychowawczynie z klas I-III i zabawiali młodsze dzieci. Pierwsze występy były nieco nieporadne, jednak z czasem aktorzy nabierali wprawy i pewności siebie, z coraz większą swobodą prezentowali gdańską legendę, wprowadzali nawet drobne improwizacje. Młoda widownia była pełna podziwu

dla starszych uczniów, z zaciekawieniem oglądała występ, a po nim zadawała pytania i prosiła o pokazanie plansz – małym widzom drewniana skrzynka ze zmieniającymi się obrazkami wydała się iście magiczna. Teatralne czary zadziały!

Podsumowanie

Zachęcam wszystkich nauczycieli polonistów do wykorzystania teatrzyku kamishibai na swoich lekcjach. Jest to atrakcyjna forma edukacji, realizująca cele i zadania ujęte w podstawie programowej, chociażby w zakresie kształcenia kulturowego i językowego czy tworzenia wypowiedzi. Wartościowe jest zarówno skorzystanie z gotowych zestawów, jak i stworzenie własnego – może on mieć treść nie tylko ściśle literacką; sądzę, że udałoby się opracować historie, dzięki którym uczniowie zrozumieją zasady używania znaków interpunkcyjnych albo utrwalać sobie nazwy części mowy lub przypadków. Teatrzyk kamishibai świetnie tworzy okazję do nabywania i utrwalania wiadomości, angażowania uczniów oraz wyzwiania ich kreatywności. W przypadku projektu zrealizowanego w naszej szkole udało się także osiągnąć cele wychowawcze: zapoznać z twórczością patrona, zintegrować uczniów i zachęcić ich do poznania lokalnej tradycji oraz kultury. Chodzi mi też po głowie myśl o stworzeniu zestawu plansz na lekcję wychowawczą – uczniowie mogliby sami zaproponować temat historii, która dotyczyłaby spraw dla nich ważnych i wartych przedstawienia.

Mam nadzieję, że ten krótki tekst zainspiruje czytelników do zorganizowania spektaklu z drewnianego pudełka. Może o swoich pomysłach i doświadczeniach z *papierowym teatrem* napisze matematyk lub historyk? Poloniści wcale nie mają monopolu na ten sposób pracy z uczniami. ■

Tatiana Synowiecka – nauczycielka dyplomowana języka polskiego w Szkole Podstawowej nr 86 im. prof. Jerzego Sampa w Gdańsku; miłośniczka książek oraz filmów, rowerzystka i fanka kotów.

20-lecie matury międzynarodowej w Gdańsku

Urszula Chmielewska, Anna Orłowska

W czerwcu 2023 r. obchodziliśmy w gdańskiej *Topolówce* 20-lecie matury międzynarodowej, która stanowi część programu edukacyjnego stworzonego przez International Baccalaureate, czyli Fundację Genewską powstałą w 1968 r. w Szwajcarii.

Ponad 20 lat temu – w maju 2003 r. – w III Liceum Ogólnokształcącym im. Bohaterów Westerplatte w Gdańsku maturzyści IB World School No. 001309 zdawali egzaminy maturalne. Pierwszy rocznik liczył 22 osoby i był nauczany przez 19 nauczycieli. W 2023 r. mieliśmy już 67 absolwentów wykształconych przez 44 nauczycieli. Na przestrzeni lat *Topolówka* przyczyniła się do rozwoju International Baccalaureate, np. tu powstało Stowarzyszenie Szkół IB w Polsce. Nasi absolwenci robią kariery naukowe i artystyczne, pracują w różnych sektorach gospodarki, prowadzą działalność ekologiczną, społeczną i polityczną.

Świętowaliśmy 20. rocznicę matury międzynarodowej, organizując oficjalne obchody: dwudniową Konferencję *Theory of Knowledge – myślenie krytyczne*, festiwal talentów uczniów III Liceum Ogólnokształcącego w Gdańsku pod hasłem *Nasza pasja jest naszą siłą* oraz bal dla gości, absolwentów i pracowników szkoły w restauracji *Progres*, współprowadzonej przez absolwentkę III LO w Gdańsku. Przygotowaliśmy również jubileuszową publikację prezentującą dorobek minionych ponad 20 lat pracy w systemie IB w *Topolówce*.

Podczas oficjalnych obchodów odebraliśmy gratulacje od władz International Baccalaureate, w tym Dyrektora Wydziału Rozwoju i Uznawalności programu IB (*Deve-*

lopment and recognition manager IB), a także od Marszałka Województwa Pomorskiego, Dyrektora Wydziału Strategii i Nadzoru Pedagogicznego Pomorskiego Kuratorium Oświaty, Prezydentki Miasta Gdańska i wielu współpracowników oraz przyjaciół naszej szkoły z kraju

i zagranicy. Wysłuchaliśmy przemówień pań: Małgorzaty Mroczkowskiej – dyrektorki III LO, Grażyny Bogusz – emerytowanej dyrektorki i inspiratorki przystąpienia do programu międzynarodowej

matury oraz Aliny Spychały – pierwszej koordynatorki IB w *Topolówce*. Zastąpieni dla programu IB nauczyciele otrzymali jubileuszowe nagrody. Obejrzeliśmy prezentację multimedialną

pokazującą najważniejsze sukcesy uczestników programu IB w naszej szkole. Uroczystość prowadziły tegoroczne absolwentki programu IB w *Topolówce*, a uświetniły ją

fantastyczne występy członków Klubu Muzycznego – absolwentów i uczniów naszej szkoły. Profesjonalne, pełne pasji wykonania *Ody do radości*, *Warriors* oraz *We are the world* wywołały podziw i entuzjazm publiczności. Spotkanie w auli szkoły zakończył inaugurujący naukową konferencję wykład Richarda Simsa – doktora filozofii i kognitywistyki, wykładowcy *Theory of Knowledge*, trenera i egzaminatora Organizacji Matury Międzynarodowej IBO. Oficjal-

Początki były emocjonujące. Bardzo dużo pracy i nieprzespane noce, ale to inne podejście do nauczania matematyki było inspirujące...

Małgorzata Mroczkowska,
nauczyciel IB, dyrektor III LO w Gdańsku

W Programie IB doceniałam sfokusowanie na autonomicznym i krytycznym, opartym o fakty i dane rozumieniu świata oraz możliwość doświadczania współpracy i wolontariatu przez młodych ludzi...

Ewa Furche, rodzic absolwenta IB

członków Klubu Muzycznego – absolwentów i uczniów naszej szkoły. Profesjonalne, pełne pasji wykonania *Ody do radości*, *Warriors* oraz *We are the world* wywołały podziw i entuzjazm publiczności. Spotkanie w auli szkoły zakończył inaugurujący naukową konferencję wykład Richarda Simsa – doktora filozofii i kognitywistyki, wykładowcy *Theory of Knowledge*, trenera i egzaminatora Organizacji Matury Międzynarodowej IBO. Oficjal-

Czym jest IB Diploma Programme?

Matura międzynarodowa IB to uznawany na całym świecie dwuletni kurs dyplomowy skierowany do licealistów – obejmuje ostatnie dwie klasy, III i IV. Wybrane przez ucznia przedmioty są nauczane w języku angielskim (z wyjątkiem języka polskiego).

Uczeń *Topolówki*, który planuje podejść do matury międzynarodowej, najczęściej zaczyna edukację w szkole średniej od klasy *pre-IB*. To dwie pierwsze klasy liceum, podczas których realizuje polską podstawę programową, a dodatkowo – 6 przedmiotów nauczanych dwujęzycznie. W drugiej klasie przygotowawczej pojawiają się przedmioty, które pozwolą na płynniejsze przejście do pełnego systemu IB, np. metody zdobywania wiedzy i uczenia się (TOK) czy elementy indywidualnego programu rozwoju osobistego (CAS).

Program matury międzynarodowej w Topolówce otworzył mi nie tylko okno na karierę naukową, ale przede wszystkim – dla mojej wyobraźni i marzeń...

dr Michał Kucewicz, absolwent IB

nym uroczystościom towarzyszyły symultanicznie prezentacje osiągnięć absolwentów i uczniów, pokazy różnorodnych talentów oraz sprzedaż pamiątek, w tym jubileuszowej publikacji. Wieczorem odbył się bal – spotkanie przyjaciół *Topolówki*, zaproszonych gości, nauczycieli, pracowników szkoły i pokoleń wychowanków IB World School No. 001309. Był to niezapomniany wieczór, pełen wzruszeń oraz dobrej zabawy w *Progressie*, bo właśnie rozwój i postęp to nasze niezmiennie idee.

Co wyróżnia program?

Program matury międzynarodowej IB-DP umożliwia harmonijny rozwój akademicki oraz społeczny ucznia, propagując cechy określone jako profil ucznia IB, na przykład ciekawość świata, krytyczne myślenie oraz otwarty umysł. W wymiarze praktycznym absolwenci programu mają ułatwioną ścieżkę aplikowania na uczelnie zagraniczne, z których wszystkie honorują dyplom IB. Dyplom ten jest również uznawany przez wszystkie uczelnie polskie.

Jak zorganizowana jest nauka w systemie IB DP?

Każdy uczeń indywidualnie decyduje się na swój plan nauki poprzez wybranie po jednym przedmiocie z następujących grup: literatura języka ojczystego (j. polski, j. angielski), nauka języka obcego

Fot. Archiwum szkolne

(j. angielski, j. niemiecki, j. francuski, j. hiszpański), nauki społeczne (ekonomia, geografia, historia, psychologia, ESS – *Environmental Systems and Societies*, przedmiot interdyscyplinarny, łączący ekologię i geografię), nauki eksperymentalne (biologia, chemia, informatyka, fizyka, ESS), matematyka (realizowana na trzech poziomach trudności), sztuka (*visual arts* – sztuki wizualne) lub wybór innego przedmiotu z grup 2-4 (z wyjątkiem literatury języka ojczystego, wszystkie przedmioty nauczane są w języku angielskim).

Jakie są wymagania?

Wybierając przedmioty, uczniowie określają poziom – HL (rozszerzony) lub SL (podstawowy), na jakim będą się ich uczyć. Zalecana jest realizacja 3 przedmiotów na każdym z poziomów. Przedmioty na poziomie HL realizowane są w wymiarze 6 godzin w tygodniu, a na poziomie SL – 4 godzin. 2 godziny w tygodniu to lekcje przedmiotu teoria wiedzy – *Theory of Knowledge*. TOK to przedmiot interdyscyplinarny i zarazem ponad dyscyplinami. Przedmiotem zainteresowania TOK-u jest ogólnie rozumiana wiedza, którą uczniowie badają z wielu perspektyw, m.in. osobistej, kulturowej, psychologicznej oraz etycznej. Celem przedmiotu jest doskonalenie umiejętności myślenia krytycznego i analitycznego oraz posługiwania się wiedzą już zdobytą na przedmiotach szkolnych. Każdy uczeń IB DP realizuje program CAS (*Creativity, Activity, Service*), czyli indywidualny program rozwoju osobistego. W ramach CAS uczniowie organizują i podejmują działania o charakterze społecznym, artystycznym oraz sportowym (fizycznym). Przykładowo, uczniowie realizują wolontariat, rozwijają lub odkrywają swoje zainteresowania i pasje oraz dbają o kondycję fizyczną. Prowadzą także dziennik refleksji, w którym opisują swoje działania i analizują ich wpływ na nich samych. Dodatkowo, każdy uczeń pisze z wybranego przedmiotu *Extended Essay* – akademicką pracę badawczą na 4 000 wyrazów, a także realizuje grupowy projekt badawczy z zakresu nauk eksperymentalnych – *the Group 4 Project*.

Dlaczego warto?

Program matury międzynarodowej adresowany jest do osób pracujących, systematycznych, skłonnych do poświęceń oraz pełnych entuzjazmu i ciekawych pomysłów. Realizacja programu to droga odkrywania własnych możliwości, pokonywania słabości oraz otwarcia się na innych. IB DP daje możliwość nauczenia się skutecznej organizacji pracy, interdyscyplinarnego analizowania problemów i efektywnego pozyskiwania wiedzy. Jest to najcenniejszy kapitał na całe dorosłe życie. Udział w programie IB znacznie ułatwia proces rekrutacji na uczelnie wyższe, gdyż jest uznawany na całym świecie. Absolwenci IB DP są cenieni na rynku pracy. Dwuletni kurs przygotowuje uczniów do systemu akademickiego, skupia się zarówno na kształceniu teoretycznym – z mocnym naciskiem na aspekt doświadczenia praktycznego – jak i na udziale w życiu społecznym. Licealiści uczą się w małych grupach, które umożliwiają wyższy poziom nauczania, a także rozwój umiejętności praktycznych.

Urszula Chmielewska – nauczycielka języka polskiego w III Liceum Ogólnokształcącym w Gdańsku od 1992 r., w IB World School 001309 od 2001 r.

Anna Orłowska – nauczycielka języka angielskiego w Topolówce od 2007 r., koordynator programu matury międzynarodowej w IB World School 001309 od 2020 r.

Odkryj świat drzewa! Projekt Erasmus+ w Szkole Podstawowej Jezuitów im. św. Stanisława Kostki w Gdyni

Magdalena Gruszka (koordynator projektu)
i Paulina Bigus, nauczyciele Szkoły Podstawowej Jezuitów
im. św. Stanisława Kostki w Gdyni

Funded by
the European Union

Od wiosny 2022 r. uczniowie Szkoły Podstawowej Jezuitów w Gdyni biorą udział w międzynarodowym projekcie *Discover the world of a tree*. Organizatorem przedsięwzięcia jest szkoła w Litwie, partnerami zaś – szkoły z Grecji, Łotwy i Polski.

W czasie trwania projektu tworzyliśmy inspirujące aktywności związane z drzewami: gry, prace kreatywne, badania, fakty i aspekty kulturalne. Prace naszej szkoły oraz szkół partnerskich są umieszczane na stronie internetowej, której celem jest stworzenie źródła materiałów dla nauczycieli i rodziców, chcących zgłębiać z dziećmi tematykę drzew w kreatywny oraz niebanalny sposób. Zapraszamy do odwiedzenia naszej strony: <https://erasmusplus.netboard.me/discoverthetree>.

Fot. Archiwum projektu

W ramach projektu odbyły się również trzy spotkania międzynarodowe (mobilności). Pierwszym z nich był obóz na Litwie w lipcu 2022 r. Spotkanie odbyło się pod hasłem *Surrounded by forest (Otoczeni lasem)*. Kamp był pełen atrakcji związanych z tematyką drzew: spacer z mapą, zwiedzanie

Fot. Archiwum projektu

muzeów przyrodniczych z drzewami charakterystycznymi dla Litwy, nauka krzesania ognia, wyrabianie medalionów z drewna, zabawy w teatr, tańce, zwiedzanie drewnianych zabytków itp.

Drugie spotkanie, pod hasłem *Young Scientists (Młodzi naukowcy)*, odbyło się w październiku 2022 r. w naszej szkole. Program wizyty w Gdyni obejmował warsztaty i grę terenową w Nadleśnictwie Marszewo, a także warsztaty pt. *Jak zważyć psa linijką* przeprowadzone przez licealistów z Ogólnokształcącego Liceum Jezuitów w Gdyni pod okiem p. Błażeja Kocharńskiego z Politechniki Gdańskiej. Nie zabrakło też wspólnych zabaw oraz prac twórczych, np. robienia drewnianej biżuterii czy malowania liści polskich drzew na szkle.

Trzecie spotkanie odbyło się w Grecji w maju 2023 r. pod hasłem: *Create, research, design, invent (Stwórz, zbadaj, zaprojektuj, wynajduj)*. W ramach tej mobilności mogliśmy doświadczyć pracy szkoły w Grecji oraz wziąć udział w szkolnym *talent show*. Uczniowie z przewodnikiem poznawali charakterystykę greckiego lasu oraz zwierząt w nim żyjących. Poza zajęciami związanymi z tematyką projektu, mogli również zapoznać się z elementami historii i kultury Grecji, zdobyć Akropol oraz – w czasie wolnym – skorzystać z uroków plaży.

Spotkania projektowe to intensywny, radosny czas, pełen atrakcji, wspólnych zabaw, ciekawych sposobów zdobywania wiedzy i nawiązywania międzynarodowych przyjaźni. W każdej mobilności spotykali się przedstawiciele wszystkich szkół partnerskich: po 4 uczniów oraz 2 nauczycieli, łącznie 24 osoby.

13 listopada 2023 r. odbyła się konferencja on-line pt. *Discover the World of the Tree*, zorganizowana przez szkołę w Łotwie. Uczniowie z każdego kraju zaprezentowali wykonane przez siebie prace. Celem

Fot. Archiwum projektu

Miło nam poinformować, że Szkoła Podstawowa Jezuitów bierze udział w międzynarodowym projekcie unijnym!

WORLD OF THE TREE!

Projekt dla uczniów w wieku 8-11 lat ze szkół w Polsce, Litwie, Grecji i Łotwie

Rozpoczęcie projektu odbędzie się podczas obozu w Litwie:
10-15 lipca 2022 - Kamp "Surrounded by forest"

Obóz ma charakter językowo - przyrodniczy, z elementami artystycznymi - prace malarskie i praca z drewnem. W planach wycieczki, międzynarodowe piosenki, bajki oraz gry i zabawy, quizy.

Z każdego kraju przyjeżdża 4 uczniów i 2 nauczycieli.

Funded by the European Union

Fot. Archiwum projektu

Fot. Archiwum projektu

Fot. Archiwum projektu

konferencji było podsumowanie projektu oraz oficjalne uruchomienie strony internetowej.

Wszystkich zainteresowanych kreatywnym poszerzeniem wiedzy z zakresu tematyki dotyczącej drzew zapraszamy do korzystania z materiałów zamieszczonych na stronie projektu: <https://erasmusplus.netboard.me/discoverthetree>.

Fot. Archiwum projektu

Fot. Archiwum projektu

POMORSKA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA

Nauczyciel Pomorza Roku 2023 wybrany

Klaudia Malinowska,
Wydział Informacji i Wspomagania Placówek Oświatowych,
Pomorska Biblioteka Pedagogiczna w Gdańsku

Pomorska Biblioteka Pedagogiczna
im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku

Instytucja Samorządu
Województwa Pomorskiego

Nagrody w Konkursie *Nauczyciel Pomorza* zostały rozdane już po raz ósmy. Uroczysta gala konkursowa odbyła się w Dniu Edukacji Narodowej, 14 października, w Operze Bałtyckiej. Podczas uroczystości Mieczysław Struk, Marszałek Województwa Pomorskiego, nagroził wybitnych nauczycieli, którzy w swojej pracy zawodowej łączą troskę o dobro uczniów, pracę na rzecz środowiska lokalnego oraz doskonalenie zawodowe własne i innych pedagogów.

Zdobywczynią tytułu *Nauczyciel Pomorza Roku 2023* została nauczycielka bibliotekarka, nauczycielka designu i koordynatorka pracowni projektów uczniowskich 3LAB z III Liceum Ogólnokształcącego im. Marynarki Wojennej RP w Gdyni – **Anna Rzepa**. Laureatka otrzymała również nagrodę pieniężną oraz pamiątkową statuetkę.

Poza nagrodą główną Komisja Konkursowa zdecydowała o przyznaniu czterech wyróżnień, których laureaci otrzymali nagrody pieniężne i pamiątkowe dyplomy. Wyróżnieni zostali (w kolejności alfabetycznej):

- **Elżbieta Ambo** – nauczycielka informatyki, techniki i nauczycielka wspomagająca ze Szkoły Podstawowej nr 10 im. Jana Brzechwy w Rumi;
- **Agata Bartoszek** – nauczycielka języka polskiego i bibliotekarka z Zespołu Szkół Ekonomicznych im. Stanisława Staszica w Słupsku;

Fot. A. Borowicz

Fot. A. Borowicz

- **Grzegorz Borecki** – nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej, wychowania fizycznego i dyrektor ze Szkoły Podstawowej nr 6 im. Ludwika Waryńskiego w Słupsku;
- **Joanna Ewa Kąkol** – nauczycielka edukacji przedszkolnej z Publicznego Przedszkola *Baśniowa Kraina* w Chmielnie.

Pozostali finaliści tegorocznej edycji Konkursu to:

- **Tomasz Dobrowolski** – nauczyciel edukacji przedszkolnej, oligofrenopedagog i dyrektor z Przedszkola Miejskiego Integracyjnego nr 8 *Zamek Skarbów* w Słupsku;
- **Karolina Hapka-Kiedrowska** – nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej, etyki, edukacji dla bezpieczeństwa i wychowawca świetlicy ze Szkoły Podstawowej nr 47 im. Kaszubskiej Brygady WOP w Gdańsku;
- **Elżbieta Grażyna Pryczkowska** – nauczycielka języka kaszubskiego i dyrektorka ze Szkoły Podstawowej w Tuchomiu;
- **Paulina Wąsowicz** – nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej i logopeda w Zespole Kształcenia i Wychowania w Kolbudach;
- **Małgorzata Zauliczna** – nauczycielka języka angielskiego z VIII Liceum Ogólnokształcącego im. Komisji Edukacji Narodowej w Gdańsku.

Konkurs, w imieniu Marszałka Województwa Pomorskiego, przeprowadziła Pomorska Biblioteka Pedagogiczna w Gdańsku.

Podczas gali, w związku z 25-leciem Samorządu Województwa Pomorskiego, Marszałek wyróżnił też osoby zasłużone dla naszego regionu w obszarze edukacji. Całości wydarzenia towarzyszyły występy wokalne artystów Opery Bałtyckiej.

VII Pomorska Uczniowska Konferencja Naukowa

Justyna Malinowska,
Wydział Informacji i Wspomagania Placówek Oświatowych,
PBP w Gdańsku

Tegoroczna edycja Pomorskiej Uczniowskiej Konferencji Naukowej odbyła się 30 września w Gmachu Głównym Politechniki Gdańskiej. W wydarzeniu wzięło udział ponad 250 uczestników – uczniów oraz ich rodziców i nauczycieli z woj. pomorskiego. To unikatowe w skali kraju przedsięwzięcie zostało zrealizowane w ramach projektu *Zdolni z Pomorza*, współfinansowanego ze środków europejskich z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020.

Konferencja odbywała się pod hasłem *Ciało człowieka – fascynująca maszyna*. Przed szeroką publicznością wystąpiło 4 wykładowców akademickich oraz 17 uczniów – pasjonatów nauki. Ponadto zaprezentowano 10 posterów naukowych przygotowanych przez młodzież.

Otwarcia VII Pomorskiej Uczniowskiej Konferencji Naukowej dokonały wiceprzewodnicząca Sejmiku Województwa Pomorskiego Hanna Zych-Cisoń oraz Dyrektor Centrum Nowoczesnej Edukacji Politechniki Gdańskiej dr hab. Joanna Mytnik, prof. PG.

Fot. A. Borowicz

Po uroczystym rozpoczęciu uczestnicy zgromadzeni w auli PG mogli wysłuchać wykładu inauguracyjnego dr hab. J. Mytnik na temat neuronaukowych podstaw procesu uczenia się. Następnie młodzież wraz z opiekunami kontynuowała udział w konferencji w wybranych przez siebie panelach przedmiotowych. W sesji przedobiedniej w panelu nauk biologiczno-chemicznych uczniowie mieli okazję usłyszeć dr. inż. Bartłomieja Cieślaka z Politechniki Gdańskiej, który opowiedział o sposobach regulacji ciała człowieka

Fot. A. Borowicz

Fot. A. Borowicz

przy pomocy związków chemicznych, natomiast słuchaczom panelu nauk technicznych mgr inż. Paweł Kuraś z Politechniki Rzeszowskiej przybliżył działania najwydajniejszego komputera świata, czyli mózgu, a także sztucznych sieci neuronowych. W panelu humanistycznym dr hab. Krzysztof Kornacki, prof. UG, poddał analizie kwestie humanizmu w serii filmów *Blade Runner*. Potem występowali uczniowie szkół średnich – młodzi naukowcy chcący odkrywać tajemnice ludzkiego ciała. Uczniowie, którzy przybyli posłuchać swoich rówieśników, oraz moderatorzy chętnie zadawali pytania prelegentom, a ci dzielnie na nie odpowiadali.

Podczas przerwy między panelami dziedzinowymi można było zapoznać się z działalnością partnerów konferencji i projektu *Zdolni z Pomorza* oraz studenckich kół naukowych, a także z przygotowanymi przez uczniów posterami. Ponadto uczestnicy konferencji mogli oddać jeden głos na – ich zdaniem – najlepszy poster.

Na zakończenie konferencji uczniowie-prelegenci oraz autorzy posterów zostali uhonorowani dyplomami i upominkami. Ponadto moderatorzy wręczyli nagrody za najlepsze wystąpienie w panelu oraz przyznano nagrody publiczności. Nagrodzeni zostali:

Fot. A. Borowicz

- w panelu nauk biologiczno-chemicznych:
 - Diana Serjant, III Liceum Ogólnokształcące im. Marynarki Wojennej w Gdyni (nagroda moderatora – tablet);

- Nina Ziemianowicz, III Liceum Ogólnokształcące im. Marynarki Wojennej w Gdyni (nagroda publiczności – czytnik ebooków);
- w panelu nauk technicznych:
 - Szymon Drywa, I Liceum Ogólnokształcące im. Hieronima Derdowskiego w Kartuzach (nagroda publiczności – czytnik ebooków);
 - Nadia Zawadzka, I Liceum Ogólnokształcące im. Hieronima Derdowskiego w Kartuzach (nagroda moderatora – tablet);
- w panelu nauk humanistycznych:
 - Maja Alicja Lange, Powiatowy Zespół Szkół nr 4 im. Jakuba Wejhera w Wejherowie (nagroda moderatora – tablet);
 - Tymur Liash, III Liceum Ogólnokształcące im. Agnieszki Osieckiej w Sopocie (nagroda publiczności – czytnik ebooków).

Nagroda za najlepszy poster naukowy trafiła do Ewy Bednarz z III Liceum Ogólnokształcącego im. Marynarki Wojennej w Gdyni.

Uczestnikom serdecznie dziękujemy za liczną obecność we wszystkich częściach konferencji i dużą aktywność. Mamy nadzieję, że udział w tym wydarzeniu przyczyni się do dalszego rozwijania naukowych zainteresowań uczniów z Pomorza.

Organizatorami PUKN byli: Pomorska Biblioteka Pedagogiczna w Gdańsku, Politechnika Gdańska oraz Samorząd Województwa Pomorskiego. Wydarzenie odbywało się pod patronatem honorowym Rzecznika Praw Dziecka oraz Pomorskiego Kuratora Oświaty. Patronatu medialnego udzieliły: Radio Gdańsk, Trójmiasto.pl oraz Zawsze Pomorze.

Fot. A. Borowicz

Fot. A. Borowicz

Fot. A. Borowicz

O TYM SIĘ MÓWI

Konkurs *Nasz projekt eTwinning 2024*

Zapraszamy do udziału w kolejnej edycji ogólnopolskiego konkursu *Nasz projekt eTwinning*.

Konkurs skierowany jest do nauczycieli wszystkich przedmiotów, dyrektorów, bibliotekarzy i innych pracowników pedagogicznych z przedszkoli, szkół podstawowych i szkół ponadpodstawowych uprawnionych do udziału w programie. Celem konkursu jest wybranie i promocja najlepszych międzynarodowych projektów eTwinning zrealizowanych z udziałem polskich nauczycieli w roku szkolnym 2022/2023 i/lub 2023/2024.

Organizatorem konkursu jest Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji z siedzibą w Warszawie. Projekty

mogą być zgłaszane do Konkursu w następujących kategoriach wiekowych uczniów:

- projekt dla uczniów w wieku 3-6 lat,
- projekt dla uczniów w wieku 7-10 lat,
- projekt dla uczniów w wieku 11-15 lat,
- projekt dla uczniów w wieku 16-19 lat,

a także w pięciu kategoriach dodatkowych:

- **Sztuczna inteligencja w projektach eTwinning** – projekty włączające w swoje działania elementy sztucznej inteligencji oraz uczące bezpiecznego i efektywnego korzystania z niej.
- **Dobrostan w szkole** – współpraca skupiona na dbaniu o dobrostan uczniów oraz nauczycieli, jak również na budowaniu pozytywnych relacji w szkole i projekcie.

• **Synergia eTwinning-Erasmus+** – projekty łączące elementy programów eTwinning i Erasmus+.

• **Ambasador eTwinning** – dla nauczycieli realizujących zgłaszany projekt w trakcie pełnienia funkcji ambasadora eTwinning,

• **Debiut** – pierwszy projekt eTwinning nauczyciela i szkoły.

Nauczyciel zgłaszający projekt do Konkursu musi mieć przyznaną za jego realizację Krajową Odznakę Jakości.

Termin nadsyłania zgłoszeń [za pośrednictwem formularza elektronicznego: <https://tiny.pl/c2w1t>] upływa 15 stycznia 2024 r.

Więcej szczegółów dotyczących warunków uczestnictwa w Konkursie, jego harmonogram i kryteria oceny projektów zawiera Regulamin [<https://tiny.pl/c2w1w>].

źródło: <https://etwinning.pl>

Bezpłatne szkolenia UNICEF z zakresu wsparcia psychospołecznego dla nauczycieli

Wobec narastających potrzeb uczniów i uczennic w zakresie wsparcia psychospołecznego uchodźców wojennych z Ukrainy, w tym dużej liczby dzieci, istnieje dalsza potrzeba przygotowania nauczycieli do wspierania dzieci w budowaniu odporności psychicznej, wzmacniania kompetencji międzykulturowych oraz rozpoznawania oznak traumy i PTSD, jak również unikania wtórnej traumatyzacji. Ministerstwo Edukacji i Nauki, UNICEF i Fundacja SOK we współpracy z doświadczonymi pedagogami, psychologami i trenerami oferuje bezpłatne, certy-

fikowane szkolenia online dostępne na platformie Learning Passport (<http://ukraine.learningpassport.unicef.org>).

Learning Passport to platforma stworzona przez Microsoft Community dla UNICEF, która ma na celu zapewnienie dzieciom i młodzieży możliwości kształcenia się i szkolenia, pomagając im w dostępie do wysokiej jakości edukacji i w rozwijaniu umiejętności potrzebnych do budowania lepszej przyszłości. W Polsce Learning Passport jest wykorzystywany jako platforma szkoleniowa dla nauczycieli i nauczycielek, którzy dzięki niej doskonalą swoje umiejętności w zakresie wsparcia psychospołecznego.

Dostępne kursy:

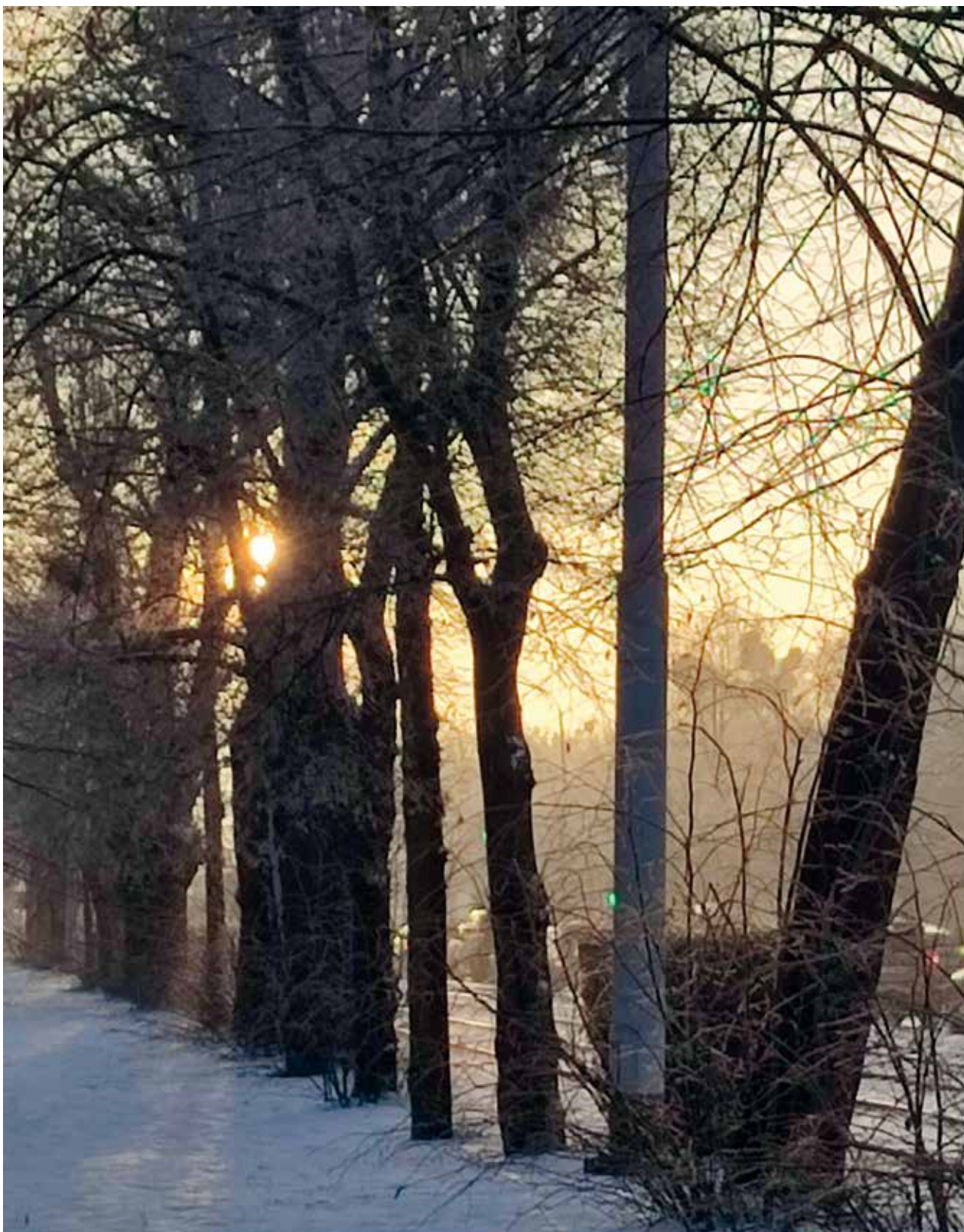
Jak radzić sobie ze stresem i wypaleniem zawodowym. Dostarcza praktycznych strategii i narzędzi do zarządzania wysokimi wymaganiami

oraz presją i stresem związanymi z nauczaniem. Pomaga rozpoznawać objawy wypalenia zawodowego i rozwijać mechanizmy radzenia sobie z nimi.

Komunikacja międzykulturowa i edukacja włączająca. Przydatny dla osób, które chcą stworzyć inkluzywne środowisko w klasie i efektywnie komunikować się z uczniami i rodzicami pochodzącymi z różnych kultur. Daje głębsze zrozumienie różnic kulturowych i wiedzę na temat tego, jak tworzyć inkluzywną klasę, która ceni różnorodność.

Trauma, PTSD i jak wspierać odporność psychiczną w klasie. Dostarcza informacji o tym, jak wspierać uczniów, którzy doświadczyli traumy, jak rozpoznawać objawy traumy oraz tworzyć bezpieczne i wspierające środowisko. Proponuje się ćwiczenia wzmacniające odporność psychiczną uczniów.

A. C.

Fot. B. Kwaśniewska

**Pomorskie Centrum Edukacji
Nauczycieli w Gdańsku**

Instytucja Samorządu
Województwa Pomorskiego

Organ prowadzący: Samorząd Województwa Pomorskiego

Placówka posiada akredytację — decyzja Pomorskiego Kuratora Oświaty
w Gdańsku nr 74/2020 z dnia 12 sierpnia 2020 r.

Placówka wpisana do rejestru instytucji szkoleniowych Wojewódzkiego Urzędu
Pracy w Gdańsku pod nr ewidencyjnym 2.22/00057/2007